

Opinnäytetyö (AMK)
Sosiaalian koulutusohjelma
Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö
2014

Anna Lindstedt & Jenni Luoma

ILTAHOITOA KEHITTÄMÄSSÄ

– Iltahoitokansio Hepokullan päivähoitoyksikköön

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma | Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

2014 | 57 + 16

Johanna Berg

Anna Lindstedt & Jenni Luoma

ILTAHOITOA KEHITTÄMÄSSÄ – ILTAHOITOKANSIO HEPOKULLAN PÄIVÄHOITOYKSIKKÖÖN

Vuorohoidon tarve lasten päivähoitomuotona on kasvussa vanhempien työaikojen muutosten takia. Vuorohoitoa voidaan järjestää ympärivuorokautisena hoitona, iltahoitona sekä viikonloppuhoitona vanhempien työaikojen perusteella eikä subjektiivinen päivähoito-oikeus koske sitä. Vuorohoidon laadun varmistamiseksi on olemassa vain vähän ohjeistuksia ja erot vuorohoidon sisällössä kuntien ja vuoropäiväkotien välillä ovat suuria. Vuorohoidon kehittäminen on ajankohtaista ja tärkeää lasten laadukkaan varhaiskasvatuksen takaamiseksi myös päiväkotien normaalien aukioloaikojen ulkopuolella.

Opinnäytetyömme on toiminnallinen ja se toteutettiin kehittämistyönä Hepokullan päivähoitoyksikön iltahoitoryhmään. Kehittämistehtävänäme oli parantaa Hepokullan iltahoidon laatua kokoamalla heidän käyttöönsä iltahoitokansio, joka toimii iltahoidon työntekijöiden apuvälineenä sekä perehdytyskansiona. Iltahoitokansio sisältää toimintaohjeita iltahoidon arkeen sekä pedagogisen toiminnan suunnittelun tueksi laaditun materiaalipankin, jossa on huomioitu päiväkodin liikuntapainotteisuus. Lisäksi kansioista löytyy kehittämiemme uusien käytäntöjen ohjeistukset. Luomiamme käytäntöjä ovat iltahoidon viikko- ja päivärytmit sekä iltapiiri.

Kokosimme iltahoitokansion yhteistyössä toimeksiantajan kanssa ja heidän toiveitaan noudattaen. Kehittämismenetelminä käytimme palaverreja, toisen vuoropäiväkodin johtajan haastattelua sekä kokeiluviikkoa, jonka aikana kokeilimme iltahoitoon kehittämiämme käytäntöjä ja havainnoimme niiden toimivuutta. Käynnistimme kokeiluviikon aikana iltapiiri-toiminnan, joka jatkuu iltahoitoryhmässä edelleen.

ASIASANAT:

Varhaiskasvatus, vuoropäiväkotit, vuorohoito, iltahoito, päivähoito, pedagogiikka, liikunta

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Social services | Child, youth and family work

2014 | 57 + 16

Johanna Berg

Anna Lindstedt & Jenni Luoma

DEVELOPING EVENING CARE – EVENING CARE MANUAL FOR HEPOKULTA DAY CARE UNIT

The need of shift care as a form of day care service has been rising because of the changes in the working hours of the parents. Shift care can be arranged as round-the-clock care, evening care and weekend care based on the working hours of the parents and the subjective right to day care does not apply on it. There are not many guidelines to ensure the quality of the shift care and the differences in the contents of shift care between the municipalities and shift care units are considerable. Developing the shift care is current issue and it is important to guarantee the quality of early education for the children, also outside the normal open hours of the day care units.

Our thesis is a functional thesis and it was executed as a development project for the evening care group of the Hepokulta day care unit. Our developing mission was to improve the quality of the evening care in Hepokulta by assembling an evening care manual for their use. The manual will work as a tool for the evening care workers and as an introduction manual. The evening care manual includes directives for the everyday life in the evening care and a material bank to support the planning of the pedagogic activities. While assembling the material bank we paid attention to the emphasis of physical education in Hepokulta day care unit. Also the instructions of the methods we developed can be found in the manual. Those methods are the week- and day rhythms for the evening care and the evening circle.

We assembled the evening care manual in co-operation with the day care workers and taking their wishes on account. The developing methods we used were meetings, an interview of the manager of another shift care unit and experiment week. During the experiment week we tried the methods we had developed for the evening care and observed how they were working. During the week we also started the evening circle activity, which is still working in the evening care group.

KEYWORDS:

Early education, shift care unit, shift care, evening care, day care, pedagogic, physical education

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Kehittämistyön peruspiirteet	8
2.2 Toimeksiantajan ja toimeksiannon esittely	8
3 VUOROHOITO VARHAISKASVATUSMUOTONA	11
3.1 Vuorohoito yleisesti	11
3.2 Vuorohoito Turussa	12
3.3 Rutiinien merkitys vuorohoidossa	13
4 PEDAGOGIIKKA OSANA VARHAISKASVATUSTA	15
4.1 Pedagogiikka käsitteenä	15
4.2 Pedagogiikka vuorohoidossa	16
4.3 Alle kolmevuotiaiden kehitys	19
4.4 Yli kolmevuotiaiden kehitys	21
5 LIIKUNTA VARHAISKASVATUKSESSA	24
5.1 Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset	24
5.2 Liikuntapedagogiikka ja liikuntakasvatus	25
5.3 Alle kolmevuotiaiden liikunnallinen kehitys	26
5.4 Yli kolmevuotiaiden liikunnallinen kehitys	29
6 ILTAHOITOKANSION KOKOAMINEN	31
6.1 Kokonaiskuvaus	31
6.2 Kehittämismenetelmien esittely	33
6.3 Iltahoitokansion kokoamisprosessi	37
7 KOKEILUVIIKON TOTEUTUS	43
8 POHDINTA	49
8.1 Tuotoksen ja prosessin arviointi	49
8.2 Ammatillinen itsearviointi ja jatkokehittämisehdotukset	53
LÄHTEET	55

LIITTEET

Liite 1. Valokuvauslupa ja tiedote vanhemmille.

Liite 2. Haastattelusuostumus

Liite 3. Iltahoitokansio

KUVAT

Kuva 1. Maanantain iltapiiri. ©Jenni Luoma	44
Kuva 2. Tiistain ilmapallottelua. ©Jenni Luoma	45
Kuva 3. Keskiviikon iltapiiri. ©Anna Lindstedt	46
Kuva 4. Lorukelloon tutustumista. ©Anna Lindstedt	47
Kuva 5. Torstain liikuntaa salissa. ©Anna Lindstedt	48

KUVIOT

Kuvio 1. Kehittämistyön kulku.	32
Kuvio 2. Tehokkaan palaverin muistilista.	33

1 JOHDANTO

Päivähoitolain mukaan kunnan tulee järjestää lapsille hoitopaikka, jossa he saavat kehitystasonsa mukaista kasvatusta ja hoitoa vuorokauden ajasta riippumatta (Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36, §2). Vuorohoitoa tarjotaan lapsille, joiden vanhemmat ovat töissä tai opiskelevat päiväkotien normaalien aukioloaikojen ulkopuolella. Vanhempien työajoissa tapahtuneiden muutosten ja vuorotöiden yleistymisen vuoksi vuorohoidon ja etenkin iltahoidon tarve on kasvanut viime vuosina (Helsingin Sanomat 2013).

Nykyisessä päivähoitolaissa ei ole lainkaan määritelty omaa osuutta vuorohoidolle. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kaipaavat valtakunnallisia, erityisesti vuorohoitoon suunnattuja laatukriteerejä sekä toiminnan järjestämistä koskevia ohjeistuksia. Vuorohoidon sisältö vaihtelee suuresti eri kuntien ja vuoropäiväkotien välillä. (Huovinen ym. 2013, 13.) Koska osa vuorohoidossa olevista lapsista saattaa jäädä täysin ilman aamupäivällä toteutettavaa toimintaa, tulee tämä huomioida ilta-aikaan tapahtuvassa varhaiskasvatuksessa. Myös vuorohoidon tulee olla yhtä laadukasta kuin normaalin päivähoidon.

Vuorohoito eroaa tavallisesta päivähoidosta siten, ettei siihen ole subjektiivista oikeutta. Vuorohoito on myös luonteeltaan erilaista kuin tavallinen päiväryhmissä tapahtuva päivähoito, sillä se on muutosherkkää ja vaikeasti ennakoitavaa. Ryhmän koko ja varsinkin pienimmissä vuorohoitoyksiköissä myös lasten ikäkauma vaihtelevat päivittäin ja saattavat muuttua nopealla varoitussajalla. Vuorohoidossa päivän rytmityksen ja rutiinien merkitys korostuu, jotta lapselle saadaan luotua turvallinen hoitoympäristö. (Turun kaupunki 2012; Heiskanen 2010, 39.)

Toimeksiantajana ja yhteistyökumppanina kehittämistyössämme toimi Hepokullan päivähoitoyksikkö, joka tarjoaa iltahoitoa arkisin kello 18-22. Kehittämistyömme tavoitteena oli parantaa Hepokullan iltahoidon laatua luomalla selkeät rutiinit ja kehittämällä uusia käytäntöjä iltahoitoryhmän tarpeisiin. Kehittämistyö

sisälsi tutustumista vuorohoitoon, tiedonhakua ja tiedon kokoamista kansioon, toiminnan suunnittelua, käytännön valmistelua sekä ryhmänohjausta.

Kehittämistehtävänäme oli luoda selkeämpi runko ja iltapiirikäytäntö iltahoitoon, sekä vahvistaa pedagogiikan osuutta iltahoidossa liikuntaa painottaen. Tuotoksena valmistimme iltahoidon työntekijöiden käyttöön iltahoitokansion, joka toimii myös perehdytyskansiona iltahoidon tuleville työntekijöille. Keräsimme kansioon myös helposti toteutettavia toimintaehdotuksia sekä liikunnallisia pelejä ja leikkejä materiaalipankin muodossa. Kokeilimme kansion toimivuutta ja luomiamme käytäntöjä kokeiluviikon avulla. Kokeiluviikon aikana aloitimme kehittämämme iltapiirikäytännön iltahoitoryhmässä sekä ohjasimme toimintaa luomamme viikko- ja päivärytmin mukaan. Iltahoidon omat työntekijät olivat mukana kokeiluviikolla ja ohjeistimme myös heille uudet käytännöt.

Tämä raportti koostuu lähtökohtien esittelystä, teoriaosuudesta, kehittämistyön kuvauksesta ja loppupohdinnasta. Aluksi esittelemme kehittämistyömme sekä toimeksiantajanamme toimivan vuoropäiväkodin. Teoriaosuudessa kerromme mitä vuorohoito on, millaisissa muodoissa sitä järjestetään ja mitä haasteita vuorohoito asettaa laadukkaana päivähoidon toteuttamiselle. Avaamme pedagogiikan käsitettä sekä sen erityismuotoja vuorohoidossa huomioiden lasten eri kehitysvaiheet. Toisena näkökulmana oli liikunnan lisääminen iltahoidossa, joten kerromme myös liikunnasta varhaiskasvatuksen osa-alueena ja lasten liikunnallisesta kehityksestä.

Kehittämistyön kuvauksessa avaamme tarkemmin prosessin eri vaiheita ja esittelemme käyttämämme menetelmät. Kuvaamme iltahoitokansion valmistumista vaiheittain ja yhteistyötä toimeksiantajan kanssa. Kerromme myös kokeiluviikosta sekä erittelemme järjestämämme toimintaa viikon eri päivinä. Loppupohdinnassa reflektoimme työskentelyämme arvioiden kehittämistyön tavoitteiden täyttymistä, tuotoksen onnistumista sekä omaa ammatillista osaamistamme. Viimeiseksi esittelemme jatkokehittämisehdotuksia vuorohoitoon liittyen.

2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Kehittämistyön peruspiirteet

Tutkimusta ja kehittämistyötä erottavat useat seikat, jotka vaikuttavat opinnäytetyön tekemiseen alusta alkaen. Siksi onkin tärkeää selvittää, onko opinnäytetyön lähestymistapa tutkimuksellinen vai toiminnallinen. Tutkimus perustuu vahvasti jo voimassa olevaan teoriaan, mutta sen lähtökohtana on uuden tiedon luominen. Tutkimus tulee tehdä yhteisten, tieteen tekemistä säätelevien toimintatapojen ja –sääntöjen mukaan. (Salonen 2013, 9-10.)

Kehittämistoimintana toteutettava opinnäytetyö on näkyvää toimintaa, jonka avulla voidaan tuottaa esimerkiksi uusia menetelmiä tai käytänteitä työelämän tarpeisiin. Kehittämistoiminnan tunnuspiirteenä on sen toimijavetoisuus ja konkreettinen lopputulos - tuotos. Kehittämistyö on myös aina aika- ja paikkasidonnainen ja se tehdään jonkin nimenomaisen ohjausorganisaation tarpeiden mukaan. (Salonen 2013, 13; Jääskeläinen 2005, 62.)

Tutkimus- ja kehittämistyön välistä rajaa on vaikea selkeästi hahmottaa, sillä käsitteistö ja esimerkiksi aineistonkeruumenetelmät saattavat olla samoja molemmissa lähestymistavoissa. Tutkimus voi olla osa kehittämistoimintaa, mutta sitä ohjaa kuitenkin aina säännöt, joita on tutkimusta tehtäessä noudatettava. Koska toiminnalliseen opinnäytetyöhön yhdistetään selvitys prosessin kulusta, ei ole välttämätöntä käyttää tutkimuksellisia menetelmiä. (Vilka & Airaksinen 2003, 56; Salonen 2013, 13.)

2.2 Toimeksiantajan ja toimeksiannon esittely

Toimeksiantajanamme toimi Hepokullan päivähoidoyksikkö, joka on yksi Turun kaupungin pohjoisen alueen vuorohoitoa tarjoavista vuoropäiväkodeista. Se tarjoaa iltahoitoa arkisin kello kymmeneen asti. Hepokullan päivähoidoyksikössä on yhteensä seitsemän ryhmää: alle 3-vuotiaiden ja yli 3-vuotiaiden iltahoito-

ryhmät, alle 3-vuotiaiden ryhmä, integroitu erityisryhmä, kaksi tavallista 3-5-vuotiaiden ryhmää ja esikouluryhmä. Iltahoidon työvuorot on järjestetty niin, että lapsimäärän mukaisesti iltavuorossa on yksi aikuinen sekä alle 3-vuotiaiden ryhmästä että yli 3-vuotiaiden ryhmästä ja tarpeen vaatiessa myös resurssilastenhoitaja. Yhteyshenkilöinäimme Hepokullan päivähoitoyksikössä toimivat päiväkodinjohtaja Taina Tanhuanpää sekä iltahoitoryhmän lastentarhanopettaja Anna-Maria Kesälä.

Toimeksiantonamme oli tehdä kehittämistyö Hepokullan päivähoitoyksikön iltahoitoon. Toimeksiantajamme toiveena oli saada yhtenäisempiä käytäntöjä iltahoitoon muun muassa iltapiirin ja ohjatun toiminnan muodossa. Hepokullassa iltahoitoon kuului ruokailun lisäksi lähinnä vapaata leikkiä ja illan sisältö oli hyvin riippuvainen työvuorossa olevista työntekijöistä. Iltahoidon laadun parantaminen tavoitteellista toimintaa lisäämällä sekä selkiyttämällä rutiineja oli toimeksiantajalle tärkeää.

Kehittämistehtäviksemme määriteltiin selkeämmän rungon ja iltapiirikäytännön luominen iltahoitoon sekä pedagogiikan vahvistaminen iltahoidossa. Tuotokseksi valmistimme iltahoitokansion, joka sisältää iltahoidon työntekijöille tarkoitettuja toimintaohjeita iltahoidon arkeen, ohjeita pedagogisen toiminnan suunnitteluun ja järjestämiseen sekä kehittämistemme uusien käytäntöjen ohjeistukset. Osaltaan iltahoitokansion tarkoituksena on toimia myös perehdytyskansiona uusille iltahoidon työntekijöille. Lisäksi kansioista löytyy materiaalipankki, jossa on helppoja ja nopeita ehdotuksia pedagogiseen toimintaan. Materiaalipankissa on painotettu liikunnallisen toiminnan tärkeyttä ja otettu huomioon esimerkiksi alueellinen varhaiskasvatuksen liikunnan vuosisuunnitelma.

Kansiomme tarkoituksena on auttaa iltahoidon työntekijöitä suunnittelemaan ja toteuttamaan valtakunnallisen, kunnallisen sekä päiväkotikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaista pedagogista toimintaa. Avuksi pedagogisen toiminnan suunnitteluun laadimme esimerkin viikkorytmistä. Viikkorytmistä selviää päivittäiset teemat, jotka toistuvat samoina viikoittain, esimerkiksi maanantaina on leikkipäivä ja tiistaina salipäivä. Jokailtaisen iltapiirikäytännön kehittäminen oli yksi tärkeä osa kehittämistyötämme. Iltapiirikäytännön avulla iltahoito saa

kaipaamiaan rutiineja ja lapsille pystytään luomaan paremmin turvallinen ja ennakoitava hoitoympäristö. Iltapiirissä tärkeitä käsiteltäviä teemoja ovat esimerkiksi paikalla olevat lapset ja aikuiset, lasten hakuajat sekä suuntaaminen illan toimintoihin.

Hepokullan päivähoitoyksikkö on liikuntapainotteinen ja kehittämiskohteena oli lisätä liikuntaa iltahoidossa olevien lasten arkeen. Keskityimmekin kehittämään liikunnallisia työmenetelmiä iltahoidossa toteutettavaksi Turun kaupungin varhaiskasvatuksen liikunnan vuosisuunnitelmaa mukaillen. Pyrimme kokoamaan menetelmiä, joiden puitteissa liikuntapedagogista toimintaa voidaan toteuttaa iltahoidon arjessa. Hepokullan päivähoitoyksikön toiveena oli saada ehdotuksia siitä, miten koko taloa voidaan käyttää hyväksi iltahoidossa liikuntatuokioiden järjestämiseen.

3 VUOROHOITO VARHAISKASVATUSMUOTONA

3.1 Vuorohoito yleisesti

Suomessa on voimassa subjektiivinen päivähoito-oikeus, joka tarkoittaa sitä, että kunnan tulee järjestää päivähoitoa kaikille alle kouluikäisille lapsille, jotka sitä tarvitsevat. Laissa määritellään, että lasten päivähoito tulisi järjestää siten, että lapsi saa hoidolleen ja kasvatukselleen sopivan hoitopaikan silloin kun sitä tarvitaan, vuorokaudenajasta riippumatta (Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36, §2). Subjektiivinen päivähoito-oikeus ei kuitenkaan koske vuorohoitoa, vaan hoito perustuu vanhempien työ- tai opiskeluaikoihin, jotka ilmoitetaan päiväkodille etukäteen. (Turun kaupunki 2012; Ihalainen & Kettunen 2013, 78.)

Kello 18.00-6.00 järjestettävä hoito sekä viikonloppuhoito määritellään vuorohoidoksi. Lisäksi vuorohoito voidaan jaotella ympärivuorokautiseen hoitoon, iltahoitoon sekä viikonloppuhoitoon. Lapsi voi olla vuorohoidossa vanhempien ollessa töissä, sekä yövuoron jälkeen vanhempien nukkumisajan. Vuorohoito on tarkoitettu lapsille, jotka tarvitsevat sitä säännöllisesti. Vuorohoidossa olevalla lapsella tulisi olla viikoittain vähintään kaksi vapaapäivää. Vanhempien vapaa- tai lomapäivät ovat myös lasten vapaapäiviä päivähoitosta. Myöskään vanhemman sairaslomalla ollessa ei yleensä tarjota mahdollisuutta vuorohoitoon, mutta perustellun tarpeen mukaan lapsi voi olla hoidossa kello 8.00-16.00 välisenä aikana. Kaikista vuorohoidon hoitoaikamuutoksista tulee aina keskustella päiväkodin henkilökunnan kanssa. (Turun kaupunki 2012.)

Vuonna 2005 vuorohoidossa oli noin 7 % kaikista kuntien järjestämässä päivähoitossa olevista lapsista. Pääasiassa lasten vanhempien epätavanomaisten työaikojen vuoksi lapset tarvitsevat hoitoa myös iltaisin, öisin ja viikonloppuisin. Perhetilanne ei juuri vaikuta pitkien työviikkojen yleisyyteen, vaan myös pienten lasten vanhemmat tekevät pitkää työviikkoa ja epäsäännöllisiä työaikoja yhtä usein kuin vanhempienkin lasten vanhemmat. Kuntien mukaan epätavanomaisina aikoina hoidon tarve on yleistymässä, varsinkin iltahoidon muodossa. Vuo-

rohoidon tarjonta on liian vähäistä varsinkin suurissa kunnissa ja erityisesti viikonloppuhoidon tarjonta ei vastaa tarvetta. Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan ratkaisua vuorohoidon tarpeen tyydyttämiseksi ei tulisi etsiä tarjonnan lisäämisestä, vaan työelämän vaatimusten realisoinnista. Perheen ja työn välille syntyvän ristiriidan sovittamiseksi tulisi pienten lasten vanhempien työajat kyetä sovittamaan lasten hyvinvointia ajatellen. Tämä vaatisi suurta yhteistyötä työelämän kanssa. (STM 2008, 39.)

3.2 Vuorohoito Turussa

Turun kaupungissa on tällä hetkellä 51 kunnallista päivähoitoyksikköä, joista kolme on ruotsinkielisiä. Yksityisiä päivähoitoyksiköitä Turussa on 37, joista yhdeksän tarjoaa varhaiskasvatusta vieraalla kielellä. Lisäksi päivähoitoa voidaan järjestää perhepäivähoitona, joka on hoitajan kotona tapahtuvaa varhaiskasvatusta. Tämä vaihtoehto mahdollistaa lapselle pysyvän aikuissuhteen ja pienen lapsiryhmän. (Turun kaupunki 2013a; Turun kaupunki 2013b, 13.)

Turussa on paljon erilaisia vuorohoitomahdollisuuksia perheille, jotka tarvitsevat lapselleen ilta-, yö- tai viikonloppuhoitoa. Turussa ympärivuorokautista hoitoa tarjoaa yksi päiväkoti. Hepokullan päivähoitoyksikön kaltaista iltahoitoa tarjoavia vuoropäiväkoteja on Turussa yhteensä seitsemän, joista kaksi tarjoaa myös viikonloppuhoitoa. (Turun kaupunki 2012.)

Hepokullan päivähoitoyksikössä iltahoito toteutetaan siten, että iltahoitoryhmät toimivat normaalisti omissa tiloissaan ja rytmeissään kello 16.30 asti, jolloin iltahoidossa olevat lapset kerääntyvät samalle pihalle ulkoilemaan. Joinakin päivinä myös muista ryhmistä jää lapsia iltahoitoon, ja tällöin myös he siirtyvät omasta ryhmästään iltahoidon puolelle. Ilta-aikaan yhdistyneessä iltahoitoryhmässä on hoidossa 0-6-vuotiaita lapsia.

Kävimme haastattelemassa Asemanseudun päivähoitoyksikön johtajaa Jussi Ohvoa ja tutustuimme tarkemmin heidän tarjoamaansa vuorohoitoon. Ohvo kertoi, että Asemanseudun päivähoitoyksikössä toimii kolme ryhmää, joista kaikki ovat avoinna myös iltaisin. Toiminta ryhmissä jatkuu eriytettynä ja aamupäivä-

toiminnan kaltaisena niin pitkään kuin mahdollista lapsilukumäärän ja työntekijämäärän mukaan. Pienryhmätoiminta on Asemanseudulla tärkeää ja sitä toteutetaan koko päivän ajan aina ilta seitsemään asti. Iltahoidon lisäksi Asemanseudulla järjestetään viikonloppuhoitoa Turun pohjoisen alueen viikonloppuhoitoa tarvitseville lapsille.

3.3 Rutiinien merkitys vuorohoidossa

Liisa Keltikangas-Järvinen esittelee kirjassaan Pienen lapsen sosiaalisuus tutkimuksen, jonka mukaan päivähoidon laadun tärkeimpiä kriteereitä ovat hoitajien ja lapsiryhmän pysyvyys, lapsen hoitopäivän pituus sekä lapsiryhmän koko, joka vaikuttaa laatuun eniten. Myös muissa tutkimuksissa on todettu suuren ryhmäkoon vaikutus ja vielä haitallisempaa lasten ja aikuisten vaihtuvuus suuressa ryhmässä. Tutut ja pysyvät aikuiset vähentävät etenkin alle kolmevuotiaiden lasten stressiä. Lasten stressaantuminen tulisi ottaa huomioon myös vuorohoidossa. Vuorohoidon epäsäännölliset ja ennakoimattomat järjestelyt sekä lasten ja aikuisten vaihtuvuus päivän aikana voivat aiheuttaa lapsessa turvottomuutta, joten tämän vuoksi strukturoitu vuorohoito on erittäin tärkeää. (Heiskanen 2010, 39; Keltikangas-Järvinen 2012, 126-127, 207.)

Strukturilla viitataan paikan, ajan, ihmisten ja toiminnan säännöllisyyteen, pysyvyyteen ja jäsenyisyyteen. Päivähoitossa strukturilla tarkoitetaan säännöllistä päivärytmiä sekä tapahtumia, jotka toistuvat samaan aikaan päivittäin. Näitä tapahtumia ovat esimerkiksi ulkoilu, ruokailu sekä lepoaikat. Strukturoidun toiminnan rakenteiltaan samanlaisina toistuvat vaiheet vähentävät lasten levottomuutta sekä lisäävät turvallisuuden tunnetta. (Koivunen 2009, 62; Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 2014.)

Strukturoimalla toimintaa luodaan rutiineja, joiden avulla lapsi pystyy paremmin ennakoimaan päivän tapahtumia ja tietää, miten tietyissä tilanteissa toimitaan. Kun lapsi tietää mitä häneltä kussakin tilanteessa odotetaan, häiriökäyttäytymisen vähenee ja lapsen turvallisuuden tunne lisääntyy. Lapset eivät kuitenkaan

opi rutiineja hetkessä, vaan niitä opetellaan vähitellen yhdessä kasvattajan kanssa. (Kanninen & Sigfrids 2012, 175.)

Rutiinit voidaan tehdä näkyviksi lapsille kuvitetun päiväjärjestyksen avulla. Päiväjärjestyksen avulla kasvattajat voivat myös käsitellä paremmin lasten eroahdistusta. Kun lapsi kysyy, koska häntä tullaan hakemaan, voi kasvattaja kertoa, että lapsi tullaan hakemaan välipalan jälkeen. Kun lapsi tietää tapahtumien peräkkäisyyden ja järjestyksen, voi hän helpottuneena odottaa välipalaa ja kotiinlähtöä. (Tiusanen 2008, 82.)

4 PEDAGOGIIKKA OSANA VARHAISKASVATUSTA

4.1 Pedagogiikka käsitteenä

Sirkka Hirsjärven kirjassa Kasvatustieteen käsitteistö pedagogiikka kuvataan monimerkityksellisenä ja historian saatossa usein muuttuneena käsitteenä. Pedagogiikka on kasvatustieteistä aiemmin käytetty tieteenalan nimi ja sitä saataan käyttää kasvatustieteiden synonyyminä. Pedagogiikka voidaan nähdä usealla eri tavalla, muun muassa oppina kasvatuksesta, opetuksesta ja opettamisesta. (Hirsjärvi 1992, 142-143.)

Kehittämistyössämme pedagogiikka nähdään varhaiskasvatuksessa tavoitteellisen toiminnan ja sen suunnittelun lähtökohtana. Tarkemmin katsottuna pedagogiikalla voidaan tarkoittaa oppimisen, kasvun ja kehityksen tukemiseen käytettäviä prosesseja ja käytäntöjä. Pedagoginen prosessi sisältää kasvatusta ja opetusta, jossa otetaan huomioon yksittäisten lasten persoonallisuuden sekä lasten yhteisön kehittäminen. Pedagoginen prosessi on tapahtumaketju, joka muuttuu ja kehittyy vaiheittain. Siihen liittyy monia tekijöitä, joita ovat lapsi yksilönä, lapsiryhmä, toiminnan sisältö ja päämuodot, organisointiin liittyvät tekijät sekä kasvattajat. (Helenius 2008, 52-54; Lappalainen ym. 2008, 9.)

Varhaiskasvattajan on tunnettava lapsen eri kehitysvaiheet, jotta hän tiedostaa lapsen oppimisen ja kasvun mahdollisuudet sekä osaa suunnitella ja toteuttaa toimintaa ne huomioon ottaen. Tätä varhaiskasvattajan osaamisaluetta voidaan kutsua myös lapsitietämykseksi, johon kuuluu kehityksen ja oppimisprosessien tuntemuksen lisäksi myös kyky havainnoida niitä sekä ennakoida lasten toimintaa. Taitava varhaiskasvattaja osaa huomioida lasten yksilöllisen kehitystason sekä tukea heidän persoonallisuutensa kokonaisvaltaista kehitystä. (Karila 1997, 105, 107; Stakes 2014, 17.)

4.2 Pedagogiikka vuorohoidossa

Päivän rytmittäminen ja ohjatun toiminnan järjestäminen vuorohoidossa on haaste, sillä lapset tulevat hoitoon kukin eri aikaan. Lapset saattavat tulla päiväkotiin kesken toimintahetken, jolloin toiminta pitää organisoida uudestaan. (Huovinen ym. 2013, 13.) Osa lapsista jää myöhäisen päiväkotiin tulon takia paitsi esimerkiksi aamupiireistä sekä aamupäivällä tapahtuvasta pedagogisesta toiminnasta. Tästä johtuen on tärkeää tarjota lapsille tavoitteellista ja suunniteltua toimintaa myös iltaisin. Ilta-aikaan ongelmiksi muodostuvat lasten lukumäärän vaihtelut, suuri ikäjakauma sekä lasten kotiin hakeminen kesken toiminnan. Päivän rytmityksen ja suunnitelmien joustavuuden merkitys korostuvat iltahoidossa.

Toiminta tulee ajoittaa niin, että lasten vireystaso mahdollistaa tavoitteiden toteutumisen. Lapsella ensimmäiset väsymisen merkit ilmenevät motoriikassa ja etenkin hienomotorisissa tehtävissä. Tämä näkyy liikkeiden epämääräisyytenä eikä lapsi kykene tekemään tehtäviä tarkasti. Lapsi ei pysty keskittymään, vaan hänen tarkkaavaisuutensa harhailee ja hän on poissaoleva. Jotkut lapset saattavat lopulta aloittaa levottoman vaeltelun. Väsynyt lapsi ajautuu herkästi konflikteihin ja itkuherkkyys lisääntyy. (Tiusanen 2008, 85.)

Pienryhmätoiminta

Pienryhmätoiminta on yhteisöllisyyteen liittyvä toimintatapa, jossa vuorovaikutuksella on suuri merkitys lapsen kehityksessä. Sen avulla on helpompaa saavuttaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan merkittävät tavoitteita ja edistää kasvattajan ja lapsen välistä sekä lasten keskinäisen vuorovaikutuksen toteutumista ja näin myös yhteisöllisten kasvatavoitteiden saavuttamista. (Opas 2013, 158.)

Suurryhmissä toimiminen vaatii aikuiselta tilanteen kokonaisvaltaista säätelyä ja kannattelua, eikä lapsilähtöisyyttä voida ottaa huomioon. Suurryhmätilanteessa aikuinen käyttää kaiken energiansa ja aikansa suurryhmän ohjaamiseen eikä yksittäiselle lapselle jää niin paljon aikaa kuin lapsi kaipaisi. Koska lapsi kaipaa

vielä aikuisen tukea, esiintyy suurissa ryhmissä usein levottomuutta. Kun lapsi toimii pienryhmässä, hänen on helpompaa ja turvallisempaa hallita omaa toimintaansa, tulla näkyväksi yksilönä ja olla oma itsensä. Pienryhmätoiminnan avulla aikuinen pystyy paremmin keskittymään yhteen lapseen ja kykenee näin helpommin havainnoimaan ja ohjaamaan lapsen toimintaa. (Mikkola & Nivalainen 2009, 31-33.)

Pienryhmätoiminta mahdollistaa vuorovaikutteisen toiminnan lasten kesken ja aikuisen välillä. Lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen myötä lapsen on tarvittaessa mahdollista saada aikuisen yksilöllistä ohjausta, jota lapsi kehityksessään tarvitsee. Lisäksi lapsi pääsee suhteuttamaan omia taitojaan tilanteeseen sopiviksi ja tunnistamaan omien tekojensa vaikutuksia toisiin ihmisiin (Mikkola & Nivalainen 2009, 33; Opas 2013, 159.)

Pienryhmä mahdollistaa toiminnan eriyttämisen. Koko toimintakauden samana pysyvät pienryhmät antavat lapsille mahdollisuuden ryhmäytyä perusteellisesti, jonka johdosta lapsi oppii tuntemaan ja luottamaan oman pienryhmänsä lapsiin. (Mikkola & Nivalainen 2009, 34, 36.) Iltahoidossa pienryhmätoiminta mahdollistaa lasten jakamisen ryhmiin iän ja kehitystason mukaan, jolloin lapset pääsevät osallistumaan juuri heille sopivaan toimintaan. Kiinteiden pienryhmien käyttö iltahoidossa on mahdotonta, sillä lasten hoitoajat ja määrät vaihtelevat. Välillä lapsia on niin vähän, ettei heitä voida jakaa pienryhmiin.

Arkitoimintapedagogiikka

Haastattelemamme Asemanseudun päivähoitoyksikön johtaja Jussi Ohvo painottaa arkitoimintapedagogiikan tärkeyttä vuorohoidossa. Jos suunniteltua koko ryhmän yhteistä pedagogista tuokiota ei ole mahdollista järjestää, tulee pedagogisuus huomioida arkitilanteiden kautta esimerkiksi keskustellen, laulaen tai lorutellen. Asemanseudun arkitoimintapedagogiikalla pyritään vastaamaan varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteisiin vuorohoidon muuttuvassa arjessa.

Kasvattajan tehtävänä on huomioida ja hyödyntää erilaisten hoitotilanteiden mahdollisuudet kasvatuksellisesta ja opetuksellisesta näkökulmasta. Perushoitotilanteissa lapsen yksilöllinen huomioiminen mahdollistaa kasvattavan vuoro-

vaikutussuhteen kehittymisen lapsen ja aikuisen välille. Perushoitotilanteiden pedagogiikka voidaan nähdä osana arkitoimintapedagogiikan käsitettä, jolla tarkoitetaan pedagogiikan yhdistämistä kaikkiin päiväkodin arjessa tapahtuviin toimintoihin. Turun varhaiskasvatussuunnitelman mukaan arkitoimintapedagogiikkaa tulee toteuttaa jokapäiväisissä arjen tilanteissa, kuten tulo- ja lähtötilanteissa, siisteyskasvatuksessa ja eteistilanteissa. (Niikko 2008, 70-71; Turun kaupunki 2013b.)

Siisteyskasvatuksessa voidaan hyödyntää eri orientaatioalueita, kuten matemaattista orientaatiota laskemalla ja lajittelemalla leluja sekä esteettistä orientaatiota käyttämällä kuvia, pitämällä huolta vaatteiden siisteystyöstä sekä huomioiden värejä ja järjestystä. Ruokakasvatukseen sisällytetään siisteyskasvatusta opettelemalla ruokailutapoja, omatoimista ruokailua, astioiden poisvientiä ja käsihygieniää. Lisäksi siisteyskasvatukseen voidaan yhdistää yksilön fyysinen hyvinvointi, kestävä kehitys, kasvatuskumppanuus ja kielen kehitys. (Turun kaupunki 2013b.)

Lapsen tulo- ja lähtötilanteissa tulee huomioida orientaatioalueista luonnontieteellinen, matemaattinen ja eettinen. Luonnontieteelliseen orientaatioalueeseen kuuluu muun muassa keskustelu säästä. Eettiseen orientaatioalueeseen kuuluu käytöstapojen opettelu, tervehtiminen ja lapsen tunnetilan huomioiminen. Matemaattisen orientaation avulla käsitellään aikakäsitettä ja vuorokaudenaikoja. Näiden lisäksi tilanteet sopivat kasvatuskumppanuuden huomioimiselle, johon kuuluu muun muassa kuulumisten vaihto, tiedottaminen ja huolen puheeksi ottaminen. Lapsen fyysinen ja motorinen kehitys tulee huomioida pukemistilanteissa. (Turun kaupunki 2013b.)

Pukeutumis- ja riisumistilanteissa voidaan hyödyntää viittä eri orientaatioaluetta (esteettinen, luonnontieteellinen, historiallis-yhteiskunnallinen, matemaattinen ja eettinen). Näiden lisäksi painotetaan yksilön emotionaalista, psyykkistä, sosiaalista ja fyysistä hyvinvointia. Esimerkiksi matemaattista orientaatioaluetta voidaan hyödyntää laskemalla nappeja tai luokittelemalla vaatteita. Luonnontieteellisessä orientaatioalueessa käydään pukeutumistilanteissa läpi vuodenaikojen vaihtelua ja niiden vaikutusta pukeutumiseen. Pukeutumis- ja riisumistilanteissa

tuetaan lapsen emotionaalista hyvinvointia kehujen ja omatoimisuuteen kannustamisen kautta. Sosiaaliseen hyvinvointiin vaikutetaan antamalla lapsille tarpeeksi tilaa ja mahdollisuus olla vuorovaikutuksessa aikuisen ja muiden lapsen kautta. Tämä tukee myös lapsen kielellistä kehitystä, kun opetellaan yhdessä vaatteisiin liittyviä käsitteitä. (Turun kaupunki 2013b.)

4.3 Alle kolmevuotiaiden kehitys

Alle kolmivuotiaan lapsen kehitys on erittäin vilkasta, sillä lapsen persoonallisuus muovautuu, minuus kasvaa esiin, hän oppii käyttämään eri esineitä ja vaiuttamaan ympäristöönsä sekä muihin ihmisiin liikkein, elein ja hiljalleen myös puhumalla. Oppiminen tapahtuu kokeilun, tutkimisen, jäljittelyn ja havainnoinnin kautta, lapset käsittelevät aktiivisesti uutta ja uudelleenjäsentävät jo omaksuttua tietoa ja taitoa. Oppimistuokioiden pituus puolitoistavuotiailla tulisi olla enintään 8-10 minuuttia ja 2-vuotialla 10-15 minuuttia. Myös lasten vireystaso on otettava huomioon. Staattiset samana pysyvät asennot, kuten esimerkiksi lasten pitkäaikainen istuttaminen, rasittavat alle kolmivuotiaita. (Siren-Tiusanen 2001, 19; Siren-Tiusanen & Tiusanen 2001, 77; Jakkula 2008, 33.)

Alle kolmivuotiaiden lasten kanssa on syytä kiinnittää huomiota perushoitotilanteisiin, kuten syömiseen, pukeutumiseen sekä suolen ja rakon hallintaan. Nämä ovat tärkeimpiä oppimistilanteita, joiden avulla lapsi oppii tunnistamaan ruumiilliset tarpeensa ja huolehtimaan niistä. Alle kolmivuotiaalla biologisten tarpeiden tyydyttyminen tai tyydyttämättä jättäminen vaikuttavat suuresti lapsen kaikkeen käyttäytymiseen ja hänen tunnetiloihinsa. (Siren-Tiusanen 2001, 18; Lund ym. 2003, 244.)

Sosiaaliset suhteet muokkaavat lasten tunnetiloja ja käyttäytymistä. Varhaislapsuuden tunneilmastolla on suuri merkitys alle kolmivuotiaiden itsetunnon rakentumiselle, sillä he ilmaisevat tunteensa voimakkaana ja tunneilmaisut syntyvät herkästi. Lapset kehittyvät ruumisminuuksista sosiaalisiksi toimijoiksi sosiaalisten suhteiden ja osallistumisen välityksellä, kun he peilaavat itseään toisten ihmisten katseista, kosketuksista ja äänensävyistä. (Siren-Tiusanen 2001, 19.)

Piagetin teorian mukaan lapsen ajattelun kehitys etenee neljän vaiheen kautta, joista kaksi koskee 1-6-vuotiaita lapsia. Ensimmäinen vaihe eli sensomotorinen vaihe ajoittuu 0-2 vuoden ikään. Silloin aistien toiminta ja motoriikka ovat erityisen tärkeässä asemassa. Lapsi havainnoi aktiivisesti ympäristöään, toistelee ja harjoittelee erilaisia liikkeitä. Lapsi alkaa jäljitellä muiden ympärillään olevien ihmisten toimintaa. Jäljittelyn avulla lapsella on mahdollisuus pysyä vuorovaikutuksessa muiden kanssa ja saada mahdollisesti osakseen vastavuoroista toimintaa. Lapsen minäkuvan muodostamista edistävät kehon liikkeiden, asentojen ja ilmeiden jäljittely. (Vilkko-Riihelä & Laine 2007, 65; Jakkula 2008, 37.)

Yksisanaisen lauseen kausi kestää lapsella 14 kuukauden ikäisestä 18 kuukauden ikään asti. Lapsi hankkii tämän kauden aikana sanavarastoonsa 40-70 sanaa, joita hän käyttää yhden sanan lauseissaan ilmaisten itseään ja omia pyrkimyksiään. Puolentoista vuoden ikäinen lapsi alkaa kiinnostua enemmän puhutusta kielestä. Lapsi siirtyy aktiiviseen kielen omaksumisen vaiheeseen, jossa hän jäljittelee kuulemiaan sanoja ja on kiinnostunut kuulemaan satuja. Hän alkaa käsittää, että jokaisella asialla ja esineellä on oma nimensä ja toisen ikävuoden loppuun mennessä lapsen sanavarasto on kasvanut jo 400-500 uudella sanalla. Kaksivuotias lapsi ilmaisee itseään kielellisesti yksinkertaisilla lauseilla. Lapsella on ensimmäinen kyselykausi 2-3-vuotiaana, jolloin lapsi kerää aktiivisesti asioiden nimiä ja kartuttaa näin sanavarastoaan. (Tolonen 2001, 171; Vilkko-Riihelä & Laine 2007, 72; König 2007, 37-38; Ojanen ym. 2011, 137.)

Daniel N. Sternin teoria lapsen minätunteen kehittymisestä nivoutuu yhteen puheenkehityksen kanssa. 1-2-vuotias lapsi siirtyy minän kehityksessä tunteiden ja toiminnan maailmasta sanojen maailmaan. Lapsi pystyy mielessään kuvittelemaan asioita, sillä hänen mielikuvituksensa ja muistinsa kehittyvät. Hän kykenee muistamaan hiukan menneitä asioita sekä ennakoimaan tulevaa. Lapsi jäljittelee näkemiään asioita leikeissään esimerkiksi kauppaleikkinä. (Vilkko-Riihelä & Laine 2007, 61.)

Erik H. Eriksonin persoonallisuuden kehittymistä kuvaavan teorian mukaan 1-3-vuotias lapsi on kehityksen toisessa vaiheessa, jolloin vastakkain ovat itsenäisyys sekä häpeä ja epäily. Tässä vaiheessa lapsi opettelee hallitsemaan tarpei-

taan ja oppii muun muassa käymään potalla. Pienistä onnistumisen kokemuk-
sista alkaa lapsen itsenäistyminen, joka vaatii palkitsemista onnistumisista. Kun
lapsi palkitaan, hän saa tunteen, että voi hallita itseään ja kykenee käyttämään
fyysisiä ja psyykkisiä voimavarojaan saavuttaakseen tavoitteitaan. Tässä vai-
heessa lapsi saavuttaa tahdonvoimaa. Lapsi alkaa tuntea häpeää ja syyllisyyttä,
jos hän kokee paljon epäonnistumisia ja jos häntä syyllistetään tai suojellaan
liikaa. (Ojanen ym. 2011, 146.)

Hienomotoristen taitojen osalta yksivuotias lapsi juo kupista ja rakentaa muuta-
man palikan korkuisen tornin. Puolitoistavuotias vie itse ruuan suuhun lusikalla,
kääntelee kirjan sivuja ja asettelee erimuotoisia palikoita muotolaatikkoon. Kak-
sivuotias rakentaa tornin 6-7 palikasta, opettelee käyttämään kynää pitäen sitä
kämmentteessä ja harjoittelee ympyrän piirtämistä. Kolmevuotias piirtää ympy-
rän ja viivan, käyttää kynää oikealla ja vasemmalla kädellä sekä pukee ja riisuu
vaatteita. (Ojanen ym. 2011, 128, 130.)

4.4 Yli kolmevuotiaiden kehitys

3-6-vuotiaiden kehityksessä korostuu itsenäistymisen lisääntyminen ja lapsi ha-
luaakin suoriutua päivän toiminnoista itse. Kolmevuotiaasta eteenpäin myös
lapsen mielikuvitus kehittyy nopeasti ja on vilkasta: mielikuvitusta käytetään lei-
keissä yksin ja kavereiden kanssa. Viisivuotiaat alkavat jo olla kiinnostuneita
leikeistä, joilla on selvät säännöt. Leikki on lapsen paras oppimisympäristö, sillä
leikkiessä lapsen motivaatio oppimiseen on korkeimmillaan. 3-6-vuotiaat lapset
ovat tiedonhaluisia sekä kiinnostuneita oppimaan uutta. (Hakkarainen 2008,
109; Dunderfelt 1997, 78, 82, 84.)

Piagetin teorian toinen vaihe on nimeltään esioperationaalinen vaihe ja se ajoit-
tuu 2-7 vuoden ikään. Tämän pitkän prosessin aikana lapsen ajattelussa tapah-
tuu suuria muutoksia. Varsinainen ajattelu alkaa Piagetin mukaan vasta sitten,
kun lapsi tajuaa sanojen merkityksen ja pystyy käyttämään kieltä kommuni-
koimiseen muiden kanssa. Koko vaihetta leimaa animistinen ajattelu, joka ilme-
nee elottomien asioiden kuten kasvien ja luonnonilmiöiden elollistamisena. Lap-

si voi esimerkiksi ajatella, että kuu seuraa häntä automatkalla tai että kukkasen poimiminen satuttaa sitä. (Stassen 2011, 240; Vilkkö-Riihelä & Laine 2007, 65; Keenan 2002, 125.)

Esioperationaalinen vaihe on jaettu kahteen kauteen, joista ensimmäinen on esikäsitteellinen kausi, joka ilmenee 2-4-vuotiailla lapsilla. Tällöin lapsi uskoo saavansa oman tahtonsa avulla aikaan muutoksia ympäristössään. Lapsi voi esimerkiksi uskoa, että keskellä kesää voi alkaa sataa lunta, jos hän niin haluaa. Lapsi on hyvin itsekeskeinen ja hänen näkökulmansa asiaan on hänelle ainoa oikea näkökulma. Hän ei ymmärrä, että toinen ihminen ei välttämättä näe asiaa samalla tavalla kuin hän. (Vilkkö-Riihelä & Laine 2007, 67.)

Esikäsitteellisen kauden jälkeen alkaa intuitiivisen ajattelun kausi, joka kestää seitsemään ikävuoteen asti. Tämän kauden aikana lapsi oppii luokittelemaan esineitä yhden ominaisuuden mukaan ja hän huomioi yksityiskohdat sen sijaan että hahmottaisi kokonaisuuden. Lapsen päättelykyky on riippuvainen suorista havainnoista, asiat ovat sellaisia miltä ne näyttävät, eikä niiden ominaisuuksia kyseenalaisteta päättelytaidon avulla. Esimerkiksi jos tytön hiukset leikataan lyhyiksi, saattaa hän kuvitella muuttuvansa pojaksi. (Stassen 2011, 238; Nurmiranta ym. 2009, 34.)

Puheenkehityksen toinen kyselykausi ajoittuu ikävuosien 3-6 välille. Tällöin lapsi on kiinnostunut syistä ja seurauksista ja varsinkin miksi-kysymykset yleistyvät neljän vuoden ikään tultaessa. Lasten mielikuvitus on vilkasta ja he voivat sanoa asioita, jotka eivät ole totta. Lapset oppivat päivittäin käyttämään oikeita käsitteitä, sekä luovat itse omia sanoja. Kuusivuotiaat hallitsevat jo perusasiat äidinkielestään ja nauttivat sanaleikeistä sekä ovat kiinnostuneita lukemisesta ja kirjaimista. He kertovat yksityiskohtaisesti tarinoita ja tapahtumia, joita myös vieraat kuulijat ymmärtävät. (Vilkkö-Riihelä & Laine 2007, 72; Ojanen ym. 2011, 136.)

Minätunteen kehittämisessä 3-4-vuotiaat ovat Sternin teorian mukaan kertomusten maailmassa. Tällöin lapsi elää vuoropuhelussa muiden ihmisten kanssa. Lapsella on tässä kehitysvaiheessa sekä koettu todellisuus että kerrottu todelli-

suus, jolloin lapsi voi yhdistellä kertomuksissaan koettua ja kerrottua. Lapsi ei tee tätä tahallaan, vaan lapsen mielikuvitusrikas mieli liittyy yhteen eri aikoja ja tapahtumia. Lapsi saattaa esimerkiksi kertoa viikko sitten tapahtuneen lääkärikäynnin eilisenä. Sanat eivät aiheuta enää tunnevyöryjä, sillä ne korvaavat aikaisemman aistien ja tunteiden vaiheen. (Vilkko-Riihelä & Laine 2007, 62.)

Erik H. Eriksonin persoonallisuuden kehittymistä kuvaavan teorian mukaan 4-5-vuotiaat lapset ovat persoonallisuutensa kehityksen kolmannessa vaiheessa, jolloin vastakkain ovat aloitteellisuus ja syyllisyudentunne. Tässä vaiheessa lapsi tutkii ympäristöään sekä kokeilee omia että hoitajiensa rajoja. Lapsi on utelias ja hoitajien tulee suhtautua tähän ymmärtäväisesti eikä syyllistäen. On tärkeää keskustella lapsen kanssa rajoista ja ymmärtää vilkasta mielikuvitusta ja uteliaisuutta. Näin lapsi uskaltaa ilman syyllisyyttä tuoda esille omia näkemyksiään ja oppii tekemään aloitteita. (Ojanen ym. 2011, 147.)

6-vuotias on persoonallisuuden kehittymistä kuvaavan teorian mukaan neljännessä vaiheessa, joka kestää puberteetti-ikään asti. Tässä vaiheessa vastakkain ovat alemmuus ja ahkeruus. Lapsi voi tässä vaiheessa oppia määrätietoisuutta ja päättäväisyyttä, mutta jos hän joutuu kokemaan paljon epäonnistumisia ja saa paljon negatiivista palautetta, hänelle kehittyy alemmuudentunne eikä hän osaa toimia uusien haasteiden kohdatessa. 6-vuotias esikoululainen vertailee omia kykyjään muihin ja saattaa epäillä niitä. Lapsi vaatii itseltään liikaa, pelkää epäonnistumista ja voi kyllästyä helposti. 6-vuotias lapsi tarvitseekin paljon kannustusta ja onnistumisten huomioimista. (Ojanen ym. 2011, 147; Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014a.)

Yli kolmevuotiaat lapset ovat hienomotorisesti taitavia ja kehittyvät taidoissaan nopeasti. Neljävuotias lapsi osaa käyttää saksia, piirtää neliön mallista ja kykenee piirtämään ihmishahmoon pään, vartalon ja raajat. Viisivuotias osaa kirjoittaa oman nimensä, piirtää tähden ja kolmion ja ihmispiirroksessa on paljon enemmän yksityiskohtia. (Ojanen ym. 2011, 128, 130.)

5 LIIKUNTA VARHAISKASVATUKSESSA

5.1 Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset

Hepokullan päivähoitoyksikössä toteutetaan liikuntapainotteista varhaiskasvatusta. Päiväkodin tiloista löytyy liikuntasalin lisäksi myös patjahuone sekä kiipeilyhuone, ja päiväkodilla on myös kattava kokoelma erilaisia liikuntavälineitä. Lisäksi käytävissä on myös runsaasti käytävää esimerkiksi erilaisiin pallopeleihin. Oman talon lisäksi päiväkodin ryhmillä on käytössään vuoropäivin lähistöllä sijaitsevan liikuntakeskus Sport gardenin tilat ja välineet. Päiväkodilla on liikuntavuoroja myös mm. Impivaaran jäähallilla. Ilta-aikaan poistuminen päiväkodin alueelta on kiellettyä, joten liikunta tulee järjestää päiväkodin omissa tiloissa. Hepokullan päivähoitoyksikön varhaiskasvatuksen liikunnallinen sisältö perustuu Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) laatimiin varhaiskasvatuksen liikunnan suosituksiin sekä Turun kaupungin varhaiskasvatuksen liikunnan vuosisuunnitelmaan.

STM:n määritelmän mukaan lapsi tarvitsee vähintään kaksi tuntia reipasta liikuntaa päivittäin. Näin tuetaan lapsen motorista sekä fyysistä kehitystä ja turvataan osaltaan lapsen hyvinvointia sekä terveellisiä elämäntapoja myös tulevaisuudessa. Kun liikunnallinen elämäntapa opitaan jo lapsuudessa, on sillä myönteinen vaikutus terveyteen ja hyvinvointiin myös aikuisiällä. Liikunnan avulla riski sairastua moniin sairauksiin, kuten 2-tyyppin diabetekseen tai osteoporoosiin pienenee. (STM 2005, 9-10.)

Aikuisen vastuu liikuntaedellytysten luomisessa on suuri erityisesti varhaiskasvatuksen liikunnassa. Lasten liikunnan moninaisuutta rajoittaa vain aikuisen mielikuvitus. Lähes jokaisesta pelistä tai lajista on mahdollista kehittää lapsille sopiva sovellutus. Lapsille tulee tarjota kokemuksia niin näkö-, kuulo-, maku- ja hajuaistimuksin kuin myös tasapaino-, tunto- ja liikeaistimuksin. (STM 2005, 15; Pönkko & Sääkslahti 2013, 468.) Toimintojen monipuolisuus auttaa myös ylläpitämään lapsen kiinnostusta sekä kokonaisvaltaista kehittymistä.

5.2 Liikuntapedagogiikka ja liikuntakasvatus

Liikuntapedagogiikka on käsitteenä hyvin laaja. Sillä voidaan tarkoittaa kaikkea sellaista toimintaa, jossa tarkastellaan liikuntaan liittyviä ilmiöitä kasvatuksellisesta lähtökohdasta. Liikuntapedagogiikkaa toteutetaan päiväkotien, koulujen ja muiden oppilaitosten lisäksi myös erilaisissa liikuntajärjestöissä sekä harrastusryhmissä. Tavallaan lapsen kehityksen kannalta tärkeintä liikuntapedagogista työtä voidaan kuitenkin sanoa tehtävän kodeissa. Liikuntapedagogiikka voidaan nähdä myös tieteenalana, jolloin kyseessä on liikunnanopetuksen ja -oppimisen tutkimus: Miten liikuntaa opetetaan, miten siihen kasvatetaan sekä miten liikunta on mukana kasvatuksessa sekä opetuksessa. (Jaakkola ym. 2013, 18-19.)

Liikuntapedagogiikka ei ole pelkästään pedagogiikan yhdistämistä liikuntaan, vaan se on perustaltaan monipuolinen tieteenala. Liikuntailmiön ymmärtämisen kannalta on erittäin tärkeää tuntee biologiaa, anatomiaa sekä fysiologiaa. Myös biomekaniikka ja motoriikka ovat tärkeitä kun tutkitaan fyysis-motorista toimintaa. Liikunnan tavoitteellisuutta pohtiessa on kuitenkin erittäin tärkeää ottaa huomioon käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteet, kuten psykologia, sosiaalipsykologia sekä sosiologia. Kaikkein tärkeimmän perustan liikuntapedagogiikalle muodostavat kuitenkin kasvatukseen ja oppimiseen keskittyvät tieteet. Kaikki pedagogiset tieteet yhdessä luovat pohjan myös liikuntapedagogiikalle ja keskeiksi käsitteiksi nousevat myös didaktiikka, opetussuunnitelmaoppi ja opetusmetodiikka. Tavoitteiden asettaminen ja suunnitelmallinen toiminta niiden saavuttamiseksi vaativat tehokasta opetusta ja liikunnallista kasvatusta. (Laakso 2007, 17-18.)

Liikuntapedagogiikassa voidaan nähdä selkeästi myös kasvatuksellinen puoli: liikuntakasvatus. STM:n varhaiskasvatuksen liikunnan suosituksissa määritellään liikuntakasvatukselle kaksi tavoitetta: kasvattaminen liikuntaan sekä kasvattaminen liikunnan avulla. Liikuntakasvatuksen avulla on mahdollista tukea lapsen fyysistä, psyykkistä, emotionaalista ja sosiaalista kehittymistä ja kasvua.

Liikuntakasvatus varhaiskasvatuksessa tulisi olla monipuolista, tavoitteellista ja lapsilähtöistä. (STM 2005, 17.)

Tavoitteet liikuntaan kasvattamisesta sekä liikunnan avulla kasvattamisesta ovat syntyneet Suomessa 1900-luvun loppupuolella. Vuonna 1980 julkaistussa kirjassaan Jääskeläinen, Korpilauri ja Tikkanen käsittelevät liikuntakasvatusta käsitteenä ja painottavat, ettei liikunnan mahdollisuutta kasvatukseen ja kehittämisen välineenä saa jättää käyttämättä. Heidän mukaansa liikunnan avulla sekä kehitetään yksilöä että kasvatetaan hänestä henkilö, joka tulee toimeen toisten kanssa. (Jääskeläinen ym. 1980, 28; Laakso 2007, 19.)

Liikuntakasvatuksella on myös yhteiskunnallinen merkitys, joka korostuu, kun tarkastellaan fyysisen toiminta- ja työkyvyn säilyttämisen haasteita länsimaaisessa yhteiskunnassa. Liikuntakasvatuksen avulla voidaan saavuttaa positiivisia terveysvaikutuksia, joiden avulla muun muassa sairauspoissaolot saadaan vähemmään ja yksilön fyysinen hyvinvointi sekä elämänlaatu kohoamaan. Ihmiset hyödyntävät lapsuudessa oppimiaan taitoja moninaisesti myös ikääntyessään. (Laakso 2007, 19; Jaakkola ym. 2013, 21.) Varhaiskasvatuksessa toteutettavan liikuntakasvatuksen avulla voidaan näin ollen vaikuttaa myönteisesti yksilöiden liikuntatottumuksiin ja parantaa heidän terveyttään ja hyvinvointiaan myös tulevaisuudessa.

5.3 Alle kolmevuotiaiden liikunnallinen kehitys

Alle kolmevuotiaiden lasten liikkuminen on usein omaehtoista – lapsi tekee asioita, jotka kiinnostavat häntä. Tärkeintä tässä ikävaiheessa on antaa lapselle tilaa ja paljon mahdollisuuksia liikkumiseen. Päivän aikana liikunta on usein sidoksissa perushoitotilanteisiin ja arkipäiväisiin toimintoihin. Pienten lasten tutustuminen omaan kehoonsa ja sen mahdollisuuksiin tapahtuu usein päivittäisten hoitotilanteiden, kuten ruokailun, vaipanvaihdon tai pukeutumisen aikana. (STM 2005, 10-11; Pönkkö & Sääkslahti 2013, 466.)

Ensimmäisen ikävuoden aikana lapsi oppii tuntemaan omaa kehoaan ja liikuttamaan sitä. Kehonhallinnan opettelu vauvaikäisillä etenee ylhäältä alaspäin

sekä vartalon keskeltä ulospäin, ja ensimmäisenä he oppivatkin kannattelemaan päätään ja liikuttamaan sitä. Vastasyntyneen lapsen motoriikka on aistienvaraista sensomotoriikkaa ja vauvan liikkeet ovat pääosin refleksinomaisia kehitysheijasteita. Kehitysheijasteita ovat muun muassa vauvan tarttumisrefleksi sekä kävelyheijaste, jonka voi huomata kun pitää vauvaa kävelyasennossa tasaisen pinnan päällä. Lähes kaikki kehitysheijasteet katoavat ensimmäisen ikävuoden aikana, mutta ne ovat tärkeässä osassa lapsen liikunnallisen kehityksen kannalta. (Einon 1999, 15; Ojanen ym. 2011, 124.)

Vähitellen lapsen oman kehon tuntemus kasvaa ja sen liikuttelu alkaa olla tarkoituksenmukaista, lapsi alkaa kurkotella kohti kiinnostavia esineitä sekä pyrkii aktiivisesti liikuttamaan vartaloon päästäkseen päämääräänsä. Motorisessa kehityksessä siirrytään uudelle tasolle, opittujen ja tahdonalaisten liikkeiden vaiheeseen. Lapsi oppii kääntymään vatsalta selälleen ja takaisin sekä vähitellen pysyttelemään istuma-asennossa lyhyitä aikoja kerrallaan. 7-8 kuukauden iässä lapsi pystyy jo useimmiten istumaan ilman tukea. Liikunnallinen kehitys on hyvin yksilöllistä, mutta useimmat lapset ryömivät tai konttaavat ensimmäisen ikävuotensa aikana ja osa oppii jo kävelemään. (Lindon 2003, 251; Ojanen ym. 2011, 125.)

Alle kaksivuotiaiden ensimmäiset oman kehon kokemukset alkavat silmien, nenän, korvien, suun ja navan löytämisestä. Lapsen varttuessa häntä voi ohjata oman kehon hahmottamiseen esimerkiksi pyytäen häntä liikuttamaan erinäisiä kehon osia, kuten varpaita tai päätä. Oman kehon hahmotus luo edellytykset itsenäiselle pukeutumiselle sekä peseytymiselle ja mahdollistavat myös motoristen perustaitojen harjoittelun. (Pönkkö & Sääkslahti 2013, 467.)

Lapsen kehittyessä ja saadessa lisää varmuutta liikkumiseensa, tutkii hän yhä kiinnostuneempina ympäristöään ja samalla oppii lisää omasta vartalostaan. Toisen ikävuotensa aikana lapset oppivat paitsi kävelemään, myös siirtymään luontevasti asennosta ja tilanteesta toiseen, kuten nousemaan ylös penkiltä tai istumaan sille. Noin puolentoista vuoden iässä lapsi oppii yhdistelemään muita toimintoja kävelemiseen ja osaa jo esimerkiksi kantaa mukanaan kiinnostavia esineitä. Harjoittelemalla lapset oppivat myös kiipeämään portaita sekä juokse-

maan. Kiinnostavia leluja voivat olla esimerkiksi potkumopot, joita lapsi oppii liikuttamaan jalkojensa avulla. (Lindon 2003, 252-253.)

Kahden ja kolmen ikävuoden välillä lapset oppivat hyppäämään ja aluksi he tarvitsevat tässä aikuisen apua ja opastusta. Hyppääminen paikallaan tai aikuisen avulla alas rappusilta tai korokkeelta on lapselle hyvää ja usein mieluista liikuntaa. Lapsen hyppytaitoja voi helposti kehittää esimerkiksi trampoliinin avulla. Liikkumisen tullessa koko ajan lapselle helpommaksi ja liikkeiden hallinnan varmistuessa, lapset ottavat liikunnallisia elementtejä mukaan myös leikkiinsä yhä tehokkaammin. Juokseminen, hyppiminen ja kiipeäminen ovat lapsille mieluisia ja ominaisia liikuntamuotoja, ja ne näkyvät myös lasten omaehtoisena liikkumisena. (Lindon 2003, 254-255.)

Lapsen kehittyessä myös lasten väliset erot liikunnallisten taitojen omaksumisessa nousevat esiin. Vertailemalla samanikäisiä lapsia voidaan huomata eroja ketteryydessä sekä uskaliaisuudessa, arkaa lasta täytyy ehkä houkutella ja auttaa enemmän, jotta hänen kehityksensä pysyisi vilkkaampien ikätovereiden tasolla. Liikunnalliseen kehitykseen vaikuttavat perinnöllisten tekijöiden lisäksi myös lapsen ympäristö sekä hänelle annetut virikkeet. Lapsen kehitystä voidaankin tukea kannustamalla häntä käyttämään kehoaan. (Einon 1999, 12; MLL 2014b.)

Sosiaali- ja terveysministeriön liikunnan suosituksissa on määritelty sopivaa välineistöä alle kolmivuotiaiden lasten käyttöön. Sisätiloissa erikokoiset ja -painoiset pallot sekä hernepussit, mailat ja päällä istuttavat mopot ja autot ovat lapsille mieleisiä välineitä. Aikuisen suunnittelemien liikuntatuokioiden avuksi trampoliini, voimistelupenkit, renkaat sekä leikkivarjo ovat hyviä välineitä. Ulkoleikkeihin lapsille tulisi olla saatavilla vedettäviä ja työnnettäviä välineitä sekä kesällä että talvella. Pallot ja mopot olisi hyvä ottaa mukaan myös ulkoiluihin. (STM 2005, 29.)

5.4 Yli kolmevuotiaiden liikunnallinen kehitys

Suurin osa myös 3-6-vuotiaiden päivittäisestä liikunnasta on omaehtoista. Vanhempien lasten kohdalla on entistä tärkeämpää luoda ympäristöstä liikuntaan innostava, sekä antaa mahdollisuuksia monipuoliseen liikuntaan. Koko päivän aikana lyhyissä jaksoissa tapahtuvaa hengästyttävää liikuntaa tulisi kertyä yhteensä kaksi tuntia päivittäin. Päivittäisen suositusmäärän täytyminen on sekä varhaiskasvatushenkilöstön että vanhempien yhteisellä vastuulla. (STM 2005, 11.)

Motorisessa kehityksessä 3-6-vuotiaat lapset ovat perusliikkumisen vaiheessa, jolloin he oppivat käyttämään lihaksiaan monipuolisesti erilaisissa arkipäivän askareissa. Tässä vaiheessa liikunnallista kehitystä voi tukea kannustamalla ja motivoimalla lasta liikkumaan sekä yrittämään uudelleen vaikka jotkin asiat eivät heti onnistu. Koska lapsi liikkuu paljon ja harjoittelee uusia taitoja, voi sattua pieniä haavereita, mutta lasta ei kuitenkaan saisi liian paljon suojella, vaan antaa hänelle mahdollisuus kehittyä harjoittelemisessaan taidoissa paremmaksi. (Ojanen ym. 2011, 129.)

Kehonhallinnan harjaantuminen ja lihasten käyttämään oppiminen mahdollistaa kolme- ja neljävuotiaille monia uusia asioita kuten pyörällä ajon opetteluun ensin kolmipyöräisellä ja lopulta apupyörillä varustetulla polkupyörällä. Pyörällä ajamisen taito vaatii, että lapsen polkuliike, tasapaino sekä kehonhallinta ovat riittävän hyvin kehittyneet. Lapset ovat innokkaita liikkumaan ja useimmat osaavat jo hyppiä tasajalkaa, seistä yhdellä jalalla sekä kävellä taitavasti varpaillaan. (Lindon 2003, 255; Autio & Kaski 2005, 24; MLL 2014c.)

Lasten kasvaessa ja iän noustessa yli neljän ikävuoden, paranee kehon hahmotuskyky nopeasti. Lapsia olisi hyvä ohjata tahdonalaisesti liikuttamaan vaikeampia kehon osia, kuten kaulaa, olkapäitä, polvia sekä kantapäitä. Lapsen edellytykset tunnistaa kehonsa oikea ja vasen, sekä etu- ja takapuoli kehittyvät 5-6-vuotiaana. Näiden taitojen kehittyminen mahdollistaa erityistaitoja vaativien liikkeiden opetteluun ja lapsi voi oppia luistelemaan, hyppimään narua tai pelaamaan polttopalloa. (Autio & Kaski 2005, 28; Pönkkö & Sääkslahti 2013, 468.)

Mitä vanhemmasta lapsesta on kyse, sitä enemmän hänen kiinnostuksensa kohteet määrittävät uusien taitojen oppimista. Harrastustoiminta ja tavoitteellinen urheilu tulevat ajankohtaisiksi iän ja taitojen karttuessa. Lapset saattavat pelata esimerkiksi jalkapalloa itsenäisesti omilla säännöillään, mutta myös aikuisen opastus on lapsille tärkeää, jotta pelit pysyvät mielekkäinä. (Lindon 2003, 257.)

3-6-vuotiaat lapset ovat jo melko taitavia liikkujia ja yhdistävät oppimiaan taitoja myös leikkeihinsä. Liikunnalliset teemat näkyvät lasten leikeissä esimerkiksi juoksemisena, kiipeämisenä, hyppimisenä tai varpaillaan kävelemisenä ja usein tällaiset leikit vaativat myös runsaasti tilaa. Antamalla lasten leikkiin liikuntavälineitä, rohkaistaan heitä kehittämään jo olemassa olevia taitojaan sekä mahdollistetaan täysin uusien taitojen opettelu. Välineiden käyttö urheilussa helpottuu, kun lapset oppivat ajoittamaan liikkeitään oikein, esimerkiksi lyödessään palloa mailalla. (Lindon 2003, 255-256.)

Liikunnan suositusten mukaisia perusvälineitä 3-6-vuotiaiden käyttöön ovat kaikkien alle kolmevuotiaalle suositeltujen välineiden lisäksi vanteet, hyppynarut, huivit, sähly- ja tennismailat sekä ilmapallot. Liikuntamusiikin lisääminen ohjattuihin tuokioihin sekä lasten omaehtoiseen leikkiin tekee liikkumisesta mielekkäämpää. Tasapainoa kehittävä välineistö mahdollistaa erityistaitojen harjaantumisen. Ulkoleikeissä koripalloilu, hyppynarut ja Twist-narut sekä pyörät ja potkulaudat ovat suositeltavia. Yli kolmevuotiaat voivat myös leikkiä kuvasuunnistusta tai suunnistaa pihalla kartan avulla. (STM 2005, 29.)

Varsinkin vanhempien lasten kohdalla ympäristön vaikutus liikunnallisen kehityksen mahdollistajana korostuu. Lasten oppimat erityistaidot ovat yhteydessä ympäristön luomiin edellytyksiin, esimerkiksi luistelemaan oppimisen valmiudet ovat kaikilla lapsilla, mutta todennäköisintä taidon kehittyminen on alueilla, joissa luistelun harjoittamiselle on luonnollinen tilaisuus. Myös aikuisen kannustus on tärkeässä osassa uusien taitojen oppimisessa ja vanhemmilla lapsilla myös vertaispaine saattaa vaikuttaa mielenkiinnon suuntaamiseen tiettyihin urheilulajeihin tai -muotoihin. (Lindon 2003, 257.)

6 ILTAHOITOKANSION KOKOAMINEN

6.1 Kokonaiskuvaus

Kehittämistyömme alkoi yhteydenotolla Hepokullan päivähoitoyksikköön touko-
kuussa 2013. Kerroimme mielenkiinnostamme tehdä opinnäytetyö vuorohoitoon
liittyen ja tiedustelimme heidän kehittämistarpeitaan. Samalla tiedustelimme
mahdollisuutta suorittaa suuntaavien opintojemme harjoittelu Hepokullan päivä-
hoitoyksikössä. Hepokullalla oli kehitystarpeita, joihin opinnäytetyöllä voitiin vas-
tata, sekä mahdollisuus ottaa meidät harjoitteluun.

Varsinainen yhteistyö käynnistyi syyskuussa 2013 ja valmis iltahoitokansio luo-
vutettiin päiväkodille huhtikuussa 2014. Opinnäytetyöprosessi jatkui vielä touko-
kuussa valmiin opinnäytetyön esittelyllä ja raportin palauttamisella. Kuviossa 1
sekä seuraavissa alaluvuissa on kuvattu kehittämistyön eteneminen ensimmäi-
sestä yhteydenotosta valmiin työn esittämiseen sekä käytetyt menetelmät.

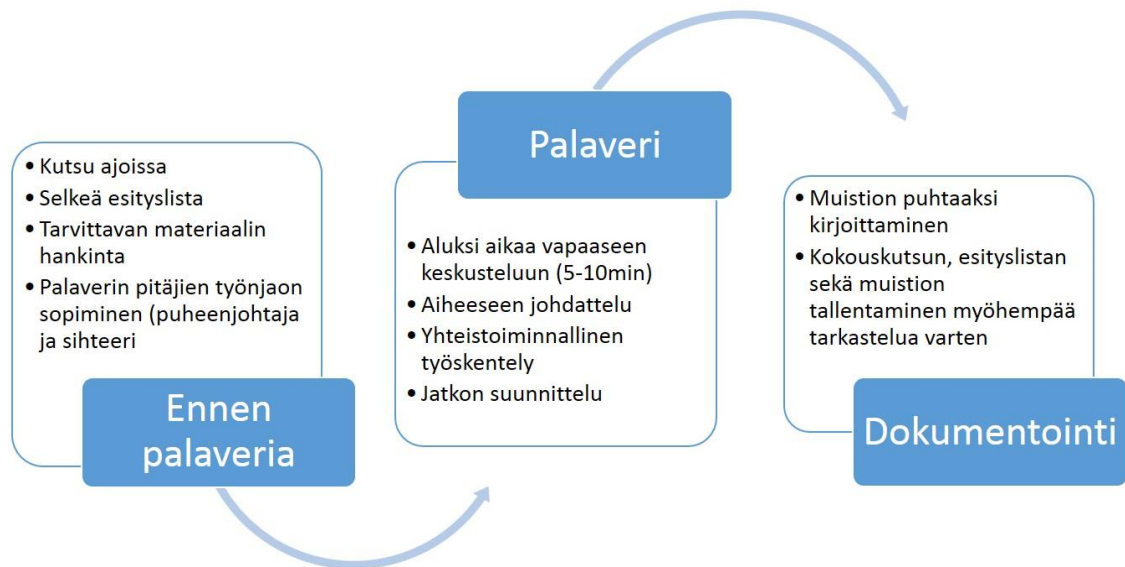
	Kuukausi	Kehittämistyö	Toimijat	Menetelmät	Tuotetut materiaalit
Aloituvaihe	Syyskuu	Aloituspalaveri Ideaseminaari	Päiväkodin johtaja, iltahoidon lastentarhanopettaja	Keskustelu	Palaverimuistio
	Lokakuu	Iltahoitoryhmään tutustuminen	Toimeksiantaja	Toiminnan seuraaminen	
Suunnitelma	Marraskuu	Työharjoittelun aloittaminen, päivittäinen avoin keskustelu kehittämistyöstä Menetelmäkirjallisuuteen tutustuminen Suunnitelmaseminaari	Harjoitteluohjaajat Toimeksiantaja	Keskustelu Sähköposti	
	Joulukuu	Opinnäytetyöpalaveri Lähdekirjallisuuteen perehtyminen	Toimeksiantaja	Keskustelu	Palaverimuistio
	Tammikuu	Tietoperustaseminaari Opinnäytetyöpalaveri	Toimeksiantaja	Keskustelu	Palaverimuistio
Toteutusvaihe	Helmikuu	Materiaalien valmistus Tiedote vanhemmille. Valokuvauilupakysely Haastattelu Kokeiluviikko (vko 9) Opinnäytetyöraportin kirjoittaminen	Iltahoitoryhmän lasten vanhemmat Asemanseudun päivähoitoyksikön johtaja Jussi Ohvo Iltahoitoryhmän aikuiset ja lapset	Askartelu Tiedote Kysely Haastattelu Menetelmäkokeilut Valokuvaus Havainnointi	Iltahoitomateriaali Tiedote Kysely Nauhoite ja litteroitu materiaali Valokuvat Kenttämuistiinpanot
	Maaliskuu	Opinnäytetyöpalaveri Tuotoksen esittely iltahoidon työntekijöille Tuotoksen viimeistely, palautus ja arviointi Palautepalaveri Opinnäytetyöraportin kirjoittaminen Tulosseminaari	Toimeksiantaja Iltahoitoryhmien työntekijät, laitosapulaiset, toimeksiantaja Toimeksiantaja	Keskustelu Kansion esittely Keskustelu Keskustelu	Palaverimuistio Muistio Palaverimuistio
Valmis	Huhtikuu Toukokuu	Opinnäytetyöraportin viimeistely ja palauttaminen koululle ja päiväkotiin			

Kuvio 1. Kehittämistyön kulku.

6.2 Kehittämismenetelmien esittely

Palaverit

Pidimme palavereja iltaryhmän lastentarhanopettajan sekä päiväkodinjohtajan kanssa. Palavereissa toimimme hyvien palaverikäytänteiden mukaisesti. Laadimme muistilistaksemme alla olevan kuvion käyttäen apunamme Kajaanin ammatti-korkeakoulun palaverikäytäntöohjeita (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2013).

Kuvio 2. Tehokkaan palaverin muistilista.

Jaoimme vastuuta niin, että aina toinen meistä toimi puheenjohtajana ja toinen sihteerinä. Puheenjohtajan tehtävänä oli huolehtia esityslistan kaikkien asioiden käsittelystä sekä kaikkien osallistujien huomioimisesta. Sihteeri sopi palave-

riajan toimeksiantajan kanssa (kokouskutsu), huolehti esityslistan sekä palaverimuistion kirjoittamisesta ja kaikkien dokumenttien tallentamisesta.

Palavereista laatimamme muistiot toimivat dokumentteina prosessia kuvattaessa. Kiinnitimme huomiota asioiden nopeaan ja tarkkaan puhtaaksikirjoittamiseen, jotta dokumentoinnista saatiin mahdollisimman kuvaava ja tarkka.

Haastattelu

Toteutimme puolistrukturoidun haastattelun, jolla haastattelimme Asemanseudun päiväkodin johtajaa Jussi Ohvoa. Puolistrukturoidun haastattelun perusominaisuuksiin kuuluu se, että kysymysten sisältö on etukäteen määritelty, mutta niiden järjestystä tai sanamuotoja voidaan vaihdella. Haastattelumme kysymykset olivat teemoitettuja, mutta koska teemahaastattelu on lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua, emme käytä termiä teemahaastattelu. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 47, 48.)

Tapoja sopia tutkimushaastattelu on monia, mutta yksi toimivimmista on soittaa haastateltavalle, esitellä tutkimus tai kehittämistyö ja sopia haastatteluajasta sekä –paikasta. Samassa puhelussa on hyvä kysyä myös nauhurin käytöstä ja sopia nauhoitusluvasta. (Eskola & Suoranta 2005, 89.) Me olimme puhelimitse yhteydessä Ohvoon, joka suostui sekä haastatteluun että nauhoitukseen.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei tarvita yhtä tarkkaa tietoa kuin esimerkiksi tutkimuksessa ja usein niin sanottu suuntaa antava tieto onkin riittävää. Tästä syystä myöskään haastattelun puhtaaksi kirjoittamisessa, litteroinnissa, ei ole tarpeen olla yhtä täsmällinen kuin tutkimuksellisissa töissä. Litterointi kannattaa keskittää opinnäytetyön kannalta tarpeelliseen tietoon, joka on sisällön ja kohderyhmän näkökulmasta mielekästä. (Vilka & Airaksinen 2004, 63-64.) Litteroimme oman haastattelumme litterointitasolla kaksi, johon kuuluu muistiinpanojen teko ja äänitteen purku asiatasolla.

Haastattelu toimi kehittämistyössämme pelkkänä tukiaineistona, sillä Asemanseudun päivähoitoyksikössä järjestetään vuorohoitoa eri muodossa kuin Hepokullassa. Saimme haastattelusta kuitenkin hyviä käytännön vinkkejä iltahoidon

toteuttamiseksi sekä asiantuntijan mielipiteen pedagogisesta toiminnasta vuorohoidossa. Asemanseudun käytössä olevat työtavat eivät sellaisenaan toimi Hepokullan iltahoidossa.

Kokeiluviikko

Yksi toiminnallisen opinnäytetyön kehittämismenetelmistä on kokeileva toiminta, jonka avulla selvitetään miten tuotos toimii (Salonen 2013, 22). Kokeilimme opinnäytetyöstä tuotoksena muodostuvan iltahoitokansion sisältöä käytännössä harjoittelumme viimeisellä viikolla. Kokeilun avulla pystyimme paremmin arvioimaan kansion toimivuutta ja muuttamaan sen sisältöä paremmin tarpeita vastaavaksi.

Kokeiluviikon aikana teimme havainnoiteja iltatoiminnasta ja luomimme uusin käytäntöjen toimivuudesta. Dokumentoimme havainnoinnit kenttämuistiinpanoina ja niiden tueksi myös valokuvasimme toimintaa. Havainnointien avulla huomasimme kuinka toimiva ja tarpeellinen iltapiirikäytäntö iltahoidossa oli, sekä pääsimme näkemään miten lapset ottivat vastaan ohjatun toiminnan vapaan leikin tilalle.

Tarkoituksenamme oli myös kokeilla ryhmäjakoja, joka kuitenkin epäonnistui lasten vähäisen määrän takia. Saimme todistaa lyhyellä varoitusajalla tapahtuvia suuria muutoksia iltahoidossa olevien lasten lukumäärässä. Lasten lukumäärän vaihtuminen vaikeuttaa suunnittelua, jonka osasimme kokeiluviikon jälkeen ottaa paremmin huomioon myös kansion sisällössä.

Havainnointi ja kenttämuistiinpanot

Käyttämämme havainnointimenetelmä oli osallistuva havainnointi, jossa tutkija tekee havaintoja osallistuen samalla havainnoitavaan toimintaan. Koska toiminnallisessa opinnäytetyössä tutkimusmenetelmien merkitys on tutkimuksellisia opinnäytetöitä pienempi, käytimme havainnointia vain tukemaan muilla keinoin saamaamme tietoa. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 57; Vilkkä 2006, 122.)

Havainnoimme kokeiluviikon aikana joka päivä samoja tilanteita. Olimme valinneet havainnointikohteiksemme iltapiirin, ruokailun, ryhmäjaon toteuttamisen

sekä ohjatun toiminnan. Laadimme havainnoinneista kenttämuistiinpanoja dokumentaatioksi. Kenttämuistiinpanoilla tarkoitetaan tutkijan havainnoinnin aikana tai pian sen jälkeen tekemiä muistiinpanoja tutkimuskohteesta ja tehdyistä havainnoista (Vilka 2006, 120).

On tärkeää, että muistiinpanoista selviää tarkasti itse tieto, tiedon lähde sekä muistiinpanotapa. Muistiinpanojen tekijän omat mielipiteet tulee selkeästi erottaa lähteeltä saaduista tiedoista. (Vilka & Airaksinen 2003, 70). Vaikka kenttämuistiinpanomme toimivat vain tukiaineistonamme, kiinnitämme silti tarkasti huomiota niiden oikeaan merkintätapaan ja –muotoon.

Kenttämuistiinpanojen analysointiin kuuluu olennaisesti niiden järjestäminen. Analysoinnin tulee suorittaa se henkilö, joka on muistiinpanot kirjoittanut. Näin vältetään virhetulkinnat. (Grönfors 1982, 155-156.) Otimme tämän huomioon siten, että avasimme muistiinpanomme yhdessä, eikä kumpikaan joutunut tulkitsemaan toisen havainnoiteja. Jaottelimme havainnointimme ensin päivien mukaan ja sen jälkeen tarkemmin havainnoimiimme teemoihin.

Valokuvaus

Käytimme valokuvausta apuna havaintojen tallentamiseen kokeiluviikolla. Tallensimme valokuvaamalla iltapiirin sekä toimintatuokiot, jotta voimme käyttää valokuvia muistin tukena kenttämuistiinpanoja laatiessa. Valokuvausta helpotti huomattavasti se, että olimme molemmat paikalla koko kokeiluviikon ajan. Näin toinen pystyi ohjaamaan toimintatuokioita ja toinen toimimaan valokuvaajana.

Lähetimme iltahoitoryhmän lasten vanhemmille tiedotteen, jossa kerroimme opinnäytetyöhankkeestamme sekä toiminnastamme lasten kanssa. Kerroimme heille myös iltahoitoryhmässä tehtävästä kokeiluviikosta, jonka aikana otamme valokuvia opinnäytetyömme raportointia varten. Tiedotteen ohessa oli valokuvauslupakysely, jonka vanhemmat täyttivät ja palauttivat päiväkotiin. Kysyimme lupaa erikseen valokuvaamiseen ja valokuvien julkaisuun raportissamme.

6.3 Iltahoitokansion kokoamisprosessi

Sovimme ensimmäisen palaverin toimeksiantajan kanssa 18.9.2013. Palaverissa oli paikalla päiväkodinjohtaja Taina Tanhuanpää sekä iltahoitoryhmän lastentarhanopettaja Anna-Maria Kesälä, joiden kanssa keskustelimme opinnäytetyön tavoitteista ja alustavasta sisällöstä. Kehittämistehtäväksemme sovittiin iltahoitokansion laatiminen sekä iltapiirikäytännön kehittäminen päiväkodin iltahoitoryhmän käyttöön. Kansion tarkemmasta sisällöstä keskustellessamme esiin nousi Hepokullan päivähoitoyksikön tarve entistä yhtenäisemmille käytännöille sekä toiminnalle iltahoitoryhmässä. Yhdeksi tavoitteeksemme tulikin kehittää runko iltahoitoryhmän pedagogiselle toiminnalle.

Palaverin jälkeen keskustelimme suuntaavien opintojemme harjoittelusta ja siihen liittyvistä käytännön asioista. Sovimme suorittavamme harjoittelumme kahdessa osassa (neljä viikkoa ennen joululomaa ja kuusi sen jälkeen), kahdessa eri lapsiryhmässä. Toinen ryhmistä oli iltahoitoryhmä, jossa ohjaajanamme toimi Anna-Maria Kesälä, toinen taas tavallinen päivähoitoryhmä. Jotta me molemmat saimme kokemusta iltahoitoryhmän toiminnasta, toteutimme harjoittelumme niin, että vaihdoimme ryhmiä joululoman jälkeen.

Iltahoitokansion sisältö tarkentui lisää vielä syyskuun aikana, sillä toimeksiantaja oli meihin sähköpostitse yhteydessä päiväkodin liikuntapainotteisuudesta. Näin lisäsimmekin tavoitteisiimme ja kehitystehtäviimme liikunnallisen toiminnan kehittämisen ja huomioon ottamisen iltahoitoryhmässä. Päätimme lisätä iltahoitokansioon toimintaehdotuksia liikunnan toteuttamiseen liikunnan materiaalipankin muodossa. Syyskuun lopulla pidetyssä opinnäytetyön ideaseminaarissa esittelimme Hepokullan päivähoitoyksikön toimeksiantajanamme sekä alustavan toimeksiannon. Kehitystehtävinämme oli luoda selkeämpi runko iltahoitoon, kerätä kansioon pedagogisia työmenetelmiä liikuntapainotteisesti sekä kehittää iltapiirikäytäntö.

Lokakuussa kävimme tutustumassa iltahoitoryhmän toimintaan ja keskustelemassa iltahoidon haasteista ja tarpeista. Samalla tutustuimme taloon ja iltahoidon käytössä oleviin tiloihin. Toimeksiantaja toivoi, että koko taloa käytettäisiin

ilta-aikaan paremmin hyödyksi, sillä päiväkodin seitsemästä ryhmästä vain kahden tiloja käytetään iltahoidon järjestämisessä. Päiväkodin tiloista löytyy ryhmätilojen lisäksi muun muassa laulusali ja kiipeilyhuone.

Toimeksiantajan toiveiden ja meille asettamien tavoitteiden mukaan laadimme opinnäytetyösuunnitelman, joka tarkistettiin ja hyväksyttiin suunnitelmaseminaarissa 4.11.2013. Suunnitelmassa esittelimme tutkimus- ja kehittämismenetelmiä, joita aioimme käyttää opinnäytetyössämme. Näitä olivat työntekijöiden haastattelu, iltahoitoryhmässä tehtävä osallistuva havainnointi ja kenttämuistiinpanojen kirjoittaminen. Suunnitelma lähetettiin myös toimeksiantajalle sähköpostitse.

Marraskuun lopulla aloitimme suuntaavien opintojemme harjoittelujakson Hepokullan päiväkodissa. Ennen joululomaa harjoitteluviikkoja kertyi viisi, jotka toinen meistä vietti iltahoitoryhmässä ja toinen päivähoitoryhmässä. Iltahoitoryhmässä varsinaisia iltavuoroja järjestettiin niin, että jokaisella harjoitteluviikolla oli vähintään yksi iltavuoro, näin varmistettiin tutustuminen iltahoidon arkeen ja moninaisuuteen. Aikuiset vaihtuivat iltavuoroissa päivittäin ja myös lasten määrä vaihteli paljon. Nopeasti kävi ilmi, että iltahoitoryhmän toiminnan havainnointi ei välttämättä hyödytä meitä suuresti, sillä toiminta on joka päivä erilaista riippuen lasten määrästä ja työvuorossa olevista hoitajista.

Marras-joulukuussa aloitimme opinnäytetyön tietoperustaan tutustumisen ja tietoperustaosuuden kirjoittamisen. Tutustuimme vuorohoidosta tehtyihin opinnäytetöihin sekä vuorohoidon linjauksiin ja ohjeistuksiin ja etsimme teoriaa liittyen pedagogiikkaan, varhaiskasvatukseen liikuntaan sekä lapsen kehitysvaiheisiin. Lisäksi tutustuimme menetelmäkirjallisuuteen ja laadimme menetelmäeseen kehittämistyössä käyttämistämme menetelmistä.

Joulukuussa ennen harjoittelun ensimmäisen jakson päättymistä pidimme opinnäytetyöpalaverin Anna-Maria Kesälän kanssa. Palaverissa toimeksiantomme tarkentui ja muuttui hieman niin että jouduimme miettimään uudelleen käyttämiämme kehittämis- ja tutkimusmenetelmiä. Toimeksiantajan ehdotuksesta päädyimme työntekijähaastattelujen poistamiseen suunnitelmastamme sekä

aloimme pohtia korvaavia menetelmiä. Keskustelimme myös iltahoitoryhmän havainnoinneista ja myös ne poistettiin iltahoidon epäsäännöllisten olosuhteiden perusteella.

Joulukuun palaverissa kehittämistyön pääpainoiseksi tavoitteeksi määriteltiin pedagogisuus ja sen kehittäminen iltahoidossa. Liikunta säilyi toisena tärkeänä näkökulmana kansion kokoamisessa. Palaverissa vahvistettiin iltapiirin kehittämisen tärkeys ja tarkennettiin iltapiirin sisältö koskemaan iltahoitolasten kiinnostuksenkohteita sekä tarpeita. Palaverin tärkeimpänä päätöksenä määritettiin kokeiluviikko, jonka aikana kokeilisimme kansion sisältöä käytännössä, aloittaisimme iltapiirikäytännön sekä toteuttaisimme suunnittelemaamme toimintaa iltahoitoryhmässä. Kokeiluviikon toiminta dokumentoitaisiin valokuvaamalla sekä tekemällä kenttämuistiinpanoja osallistuvan havainnoinnin keinoin. Lopuksi päätimme järjestää viikoittaisia palavereja Kesälän kanssa, jotta tiedonkulku opinnäytetyön tiimoilta olisi mahdollisimman säännöllistä.

Tammikuussa 2014 harjoittelumme jatkui ryhmävaihdoksen jälkeen muutoin samalla tavalla kuin ennen joululomaa, iltahoidossa iltavuoroja oli edelleen keran viikossa. Viikoittaiset palaverit Kesälän kanssa eivät toteutuneet kiireisten aikataulujen takia, joten päivittäiset keskustelut ja niiden merkitys korostuivat. Päiväkodin johtaja Tanhuanpää ei ollut paikalla tammikuun ensimmäisten viikkojen aikana, joten opinnäytetyöhön liittyvä yhteistyö rajoittui Kesälän kanssa käymiimme keskusteluihin.

Tanhuanpään palattua töihin tammikuun lopulla olimme heti yhteydessä häneen ja sovimme palaverin pidettäväksi 30.1. Palaverissa keskustelimme mahdollisista korvaavista menetelmistä poistettujen työntekijähaastattelujen sekä iltahoitoryhmän toiminnan havainnointien tilalle ja päätimme ottaa yhteyttä Asemanseudun päivähoitoyksikön johtajaan Jussi Ohvoon ja tiedustella haastattelumahdollisuutta. Asemanseudun päivähoitoyksikössä toteutetaan myös vuorohoitoa ja haastattelun tavoitteeksi määrittelimme tutustua heidän toimintaansa ja iltapäivien järjestelyihin varsinkin pedagogisesta näkökulmasta. Iltahoitokansion sisällöstä Tanhuanpää oli samaa mieltä kuin Kesälä, mutta painotti erityisesti toimintaehdotusten tärkeyttä osana kansiota.

Tanhuanpään kanssa käydyssä palaverissa vahvistettiin kokeiluviikon toteuttaminen. Valokuvausta koskien keskustelimme valokuvauslupalapun jakamisesta iltahoitolasten vanhemmille. Lupalappujen yhteydessä päätimme kertoa vanhemmille tarkemmin myös kokeiluviikosta ja opinnäytetyöstämme. Lupalaput jaettiin vanhemmille helmikuun alussa. Koska kokeiluviikon aikana tekemämme osallistuva havainnointi ei koskenut lapsia vaan vain omaa toimintaamme ja suunnitelmiamme toteutumista, emme tarvinneet siihen tutkimuslupaa.

Tammikuun aikana aloitimme aktiivisesti iltahoitokansion laatimisen ja jäsenimme kansiota varten kerättäviä materiaaleja. Aloitimme työn keräämällä helppoja leikkejä ja toimintaehdotuksia ohjeineen materiaalipankkiin, joka liitettiin kansioon helpottamaan työntekijöiden iltahoidon suunnittelua. Materiaalipankki oli tärkeä saada lähes valmiiksi ennen kokeiluviikkoa, sillä kokeiluviikolla toteuttamamme toiminta oli kerätty materiaalipankin ohjeiden ja ehdotusten perusteella.

Ennen kokeiluviikkoa vietimme kaksi viikkoa valmistuen materiaaleja iltahoidon tarpeisiin, sekä suunnittelemalla lopullisen iltapiirikäytännön. Teimme iltapiiriä varten iltapiiritaulun, joka sisältää iltahoidon oman, kuvitetun iltajärjestyksen. Taulun avulla voidaan käydä läpi, mikä päivä on, mitä illan aikana tapahtuu sekä milloin kukakin lapsista haetaan kotiin. Yksi iltapiirin tärkeimmistä tarkoituksista oli käydä läpi paikalla olevat lapset ja aikuiset. Tätä tarvetta vastaamaan kehitimme pallopurkkimenetelmän, jota varten maalasimme massapalloja erivärisiksi. Iltapiirissä jokainen lapsi ja aikuinen saa valita yhden pallon, joka pudotetaan läpinäkyvään purkkiin ja jätetään näkyvälle paikalle illan ajaksi. Laadimme työntekijöitä varten iltapiiriohjeistuksen, jonka liitimme iltahoitokansioon, katso liite 3 (3). Lisäksi valmistimme iltahoidon käyttöön uudet loru-, liikunta- ja arvoituskortit. Vaihtoehdoksi perinteiselle lorupussikäytännölle askartelimme lorukellon, johon kaikki valmistamamme kortit sopivat. Lorukellossa on lokerot kortteja varten sekä nuoli, jota pyörittämällä lapsi voi valita haluamassaan lokerossa olevan kortin joka luetaan ääneen ja jonka ohjeita noudatetaan.

Kokeiluviikko oli määritelty pidettäväksi viikolla yhdeksän, ja tuolloin toimimme oman suunnitelmamme mukaan, ohjaten iltahoidon toimintaa klo 17–19 välise-

nä aikana. Kokeiluviikko oli integroitu suuntaavien opintojemme harjoittelujaksoon, joten paikalla oli joka päivä lisäksi myös iltahoidon työntekijöitä normaalien työvuorojen mukaan. Kokeiluviikosta ja sen toteutuksesta kerrotaan lisää seuraavassa luvussa.

Viikolla yhdeksän kävimme myös tekemässä haastattelun Asemanseudun päivähoitoyksikön johtaja Jussi Ohvolle. Asemanseudun päivähoitoyksikkö on yksi Turun kaupungin vuorohoitoa tarjoavista päiväkodeista, ja siellä vuorohoitoa järjestetään koko talossa kello kymmeneen asti päivittäin, myös viikonloppuisin. Haastattelun tavoitteina oli saada tietoa Asemanseudun päivähoitoyksikössä järjestettävästä vuorohoidosta ja sen sisällöistä painottuen erityisesti ilta-aikaan toteutettavaan pedagogiseen toimintaan. Haastattelusta saimme paljon tietoa esimerkiksi pienryhmätoiminnan ja arkitoimintapedagogiikan merkityksestä vuorohoidossa, mutta Asemanseudun ja Hepokullan päivähoitoyksiköiden suurista eroavaisuuksista johtuen monet Asemanseudun käytännöistä eivät ole mahdollisia Hepokullassa toteutettaviksi.

Kokeiluviikon sekä haastattelun jälkeen aloitimme lopullisen iltahoitokansion laatimisen sekä opinnäytetyön raporttiosuuden kirjoittamisen. Pidimme 13.3. toimeksiantajan kanssa palaverin, jossa esittelimme valmiiksi saamamme osuuden iltahoitokansiosta ja pyysimme siitä palautetta sekä muutosehdotuksia. Pieniä korjauksia lukuun ottamatta toimeksiantaja oli tyytyväinen kansion sisältöön. Lisättäväksi tuli luku kasvatuskumppanuudesta iltahoidossa.

Lähetimme kansion sähköisessä muodossa toimeksiantajalle ja sovimme samalla esittelyajasta. Maaliskuun lopulla kävimme esittelemässä kansion sisältöä kaikille iltahoidon työntekijöille. Paikalla oli työntekijöitä molemmista iltahoitoryhmistä sekä ilta-aikaan työskentelevät laitosapulaiset. Kävimme nopeasti läpi mitä kansiosta löytyy ja miten kansiota voi iltahoidossa hyödyntää. Suullista palautetta ei esittelyn aikana tullut muilta kuin toimeksiantajalta, sillä työntekijöillä ei ollut ennen esittelyä mahdollisuutta tutustua kansion sisältöön. Esittelytilaisuuden jälkeen jätimmekin kansion Hepokultaan työntekijöiden kommentoitavaksi. Haimme kansion kommentteineen Hepokullasta huhtikuun puolivälissä ja muokkasimme sen lopulliseen muotoonsa työntekijöiden ehdotusten mukaisesti.

ti. Lopullinen iltahoitokansio luovutettiin päiväkodille toukokuun alussa ja he ottivat sen käyttöönsä tukemaan jo käynnissä olevia uusia käytäntöjä.

7 KOKEILUVIIKON TOTEUTUS

Kokeilimme kehittämäämme iltapiirikäytäntöä ja ohjattua toimintaa viikon ajan iltahoidossa. Olimme jakaneet keskenämme vastuupäivät iltapiirin ja toiminnan ohjaamisesta. Pyrimme siihen, että emme ottaneet lapsia täysin omalle vastuulle, vaan iltahoidon työntekijöiden tuli olla myös toiminnassa mukana. Olimme joka ilta seitsemään asti mukana iltahoidossa.

Maanantai 24.2.2014

Maanantai oli leikkipäivä ja lapsilla oli toimintahetkellä mahdollisuus vapaaseen leikkiin. Lapsia oli paikalla yhteensä kuusi: kolme alle 3-vuotiasta, kaksi 4-5-vuotaista ja yksi esikoululainen. Työntekijöitä oli kaksi, joista toinen lähti kello 18.30.

Valmistelimme lasten iltapäiväulkoilun ajan Menninkäisten leikkihuonetta iltapiiriä varten. Kiinnitimme iltapiirissä käytettävän iltapiiritaulun seinään kiinni, jossa kerrotaan päivä ja illan kulku: iltapiiri, päivällinen, toiminta, leikkiä ja iltapala. Lisäksi järjestimme lapsille istumapaikaksi maton, johon he saivat vielä tyyntyä.

Lapset alkoivat tulla sisälle kello 17. Kun lapset olivat riisuneet ja pesseet kädet, heidät ohjattiin istumaan matolle. Anna oli jo lapsia vastassa ja käytössä olivat lorukortit. Kaikki lapset saivat valita kortin ja heidän lorunsa luettiin. Kun kaikki lapset ja aikuiset olivat paikalla, aloitettiin iltapiiri. Anna selitti iltapiirin tarkoituksen ja laulettiin iltapiirilaulu. Isot lapset osallistuivat, mutta alle 3-vuotiaat eivät. Tässä välissä soi puhelin ja yhden vakituisen piti vastata siihen. Puhelu hieman häiritsi iltapiiriä. Laulun jälkeen katsottiin, ketkä olivat paikalla. Kaikki tulivat reippaasti laittamaan pallon purkkiin, myös aikuiset. Lapset olivat selvästi innoissaan tästä menetelmästä. Pallojen laiton jälkeen käytiin läpi illan ohjelma ja lasten hakuajat. Vetäjänä oli hieman vaikeaa käydä läpi hakuajoja, sillä ne eivät olleet missään selkeässä järjestyksessä. Kokonaisuudessaan iltapiiri kesti 15 minuuttia sisältäen odotusajan, joten meille jäi vielä 15 minuuttia odotteluaikaa ennen ruokaa. Suurin osa lapsista meni katsomaan Pikku kakkosta, kaksi pienintä jäi kokoamaan palapelejä.

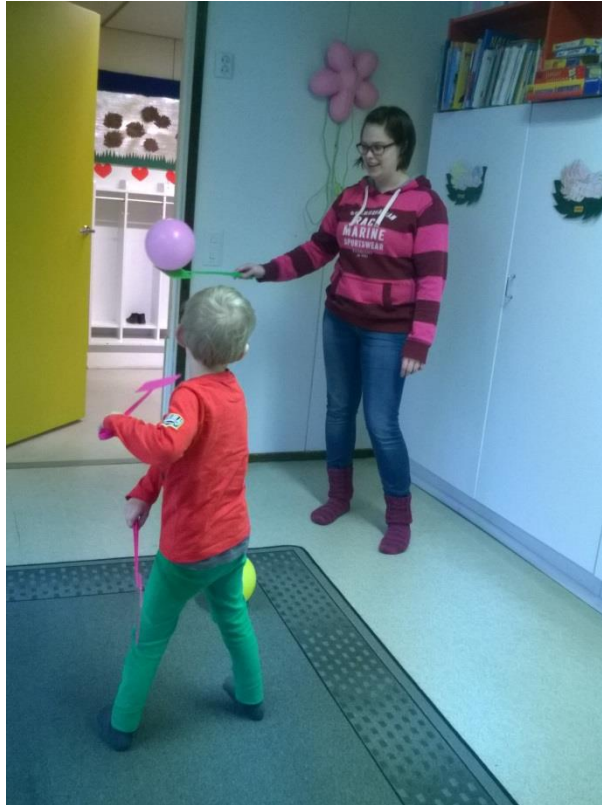
Kuva 1. Maanantain iltapiiri. ©Jenni Luoma

Yksi alle 3-vuotias haettiin ennen ruokaa. Ruokailu aloitettiin kello 17.30 ja lapset jaettiin kahteen ruokailuryhmään: kaksi pientä jäi Menninkäisten puolelle ja kolme vanhinta sai syödä aikuisten kahvihuoneessa. Ruokailu kesti puoli tuntia, jonka jälkeen alkoi toiminta. Annoimme lasten käyttöön merirosvovaatteet sekä keijumekot roolileikkejä varten. Isommat lapset leikkivät merirosvoja, pienimmät halusivat koota palapelejä. Suunnittelimme alun perin, että isommat lapset olisivat menneet leikkimään merirosvoja patjahuoneeseen, mutta heidän piti ensin antaa ruuan laskeutua. Eli kovin riehakasta liikuntaa ei voi järjestää ruuan jälkeen. Kaikki isommat lapset haettiin toimintatuokion jälkeen, kaksi pienintä ilta-palan jälkeen.

Tiistai 25.2.2014

Tiistai oli suunniteltu teemaltaan liikuntapäiväksi. Lapsia oli paikalla kaksi ja he olivat sisaruksia. Työntekijöitä oli ainoastaan yksi lasten vähäisen lukumäärän takia. Koska sisälle tullessa ei jäänyt yhtään odotteluaikaa, pääsimme suoraan aloittamaan iltapiiriin. Mukaan liittyi myös kaksi muuta lasta, joita ei oltu vielä haettu. He osallistuivat osittain iltapiiriin ja hetkeksi iltapiiriin jälkeiseen toimintaan. Iltapiiristä tehtiin lyhennetty versio, jotta saimme yhdistettyä toimintatuokion ja iltapiiriin. Iltajumppa jäi pois, mutta katsoimme pallopurkin avulla, ketkä olivat paikalla. Tämän jälkeen kävimme läpi päiväjärjestyksen ja sisarusten ha-kuajan.

Iltapiirin jälkeen aloitimme toimintatuokion, jossa lapset leikkivät ilmapalloilla ja mailoilla. Toiminta oli lapsille mieleistä, tosin se vaikeutti yhden lapsen kotiinläähtöä. Ruokailu oli normaaliin aikaan ja menimme kahvihuoneeseen syömään. Ruokailun jälkeen lapset saivat jatkaa ilmapallojen kanssa leikkimistä.

Kuva 2. Tiistain ilmapallottelua. ©Jenni Luoma

Keskiviikko 26.2.2014

Keskiviikkona päivän teemana oli puuhapäivä ja olimme suunnitelleet toimintahetkelle muovailua. Paikalla oli yhdeksän lasta, joista kolme oli alle 3-vuotiaita, kaksi esikoululaista ja loput 3-5-vuotiaita.

Pienimmät lapset tulivat ensin sisälle. Odotteluaikana luettiin lorukortteja lasten kanssa. Iltapiiri meni muuten suunnitelmien mukaisesti, mutta tilanpuutteen vuoksi emme laulaneet alkulaulua. Opimme tästä, että lapsille on hyvä osoittaa istumapaikat laittamalla tyynyjä valmiiksi lattialle, jotta lapset eivät satuttaisi toisiaan iltajumpan aikana. Iltapiirin jälkeen jäi hetki aikaa, joten lapset saivat keksiä itselleen pientä tekemistä tai mennä katsomaan Pikku kakkosta.

Kuva 3. Keskiviikon iltapiiri. ©Anna Lindstedt

Ruokailuun jakauduttiin nyt eri tavalla: Kaksi isompaa lasta jäivät syömään alle 3-vuotiaden kanssa Menninkäisten tiloihin ja loput lapset söivät aikuisten kahvihuoneessa. Meille heräsi kysymys siitä, miten ikäjakauma ruokailuryhmissä otetaan huomioon toiminnan kannalta, jos toimintaa on järjestetty jakamalla lapset iän mukaan? Pohdimme, että onko mahdollista tehdä jako uudestaan vai hoideaanko toiminta ruokailujakojen mukaan?

Olimme itse suunnitelleet, että isommat lapset olivat muovaileet toisen ryhmän tiloissa ja alle 3-vuotiaat Menninkäisten tiloissa. Kävi kuitenkin niin, että kolme lasta haettiin aikaisemmin kuin oli ilmoitettu, eivätkä he osallistuneet toimintaa. Päätimme mennä kaikki Menninkäisten tiloihin muovailemaan, mutta ryhmää jaettiin silti. Jako tehtiin niin, että pienimmät lapset ja yksi sisaruspari muovaillivat ruokahuoneessa ja kaksi isompaa lasta leikkihuoneessa. Muovailu oli lapsille mielekästä tekemistä ja varsinkin isommat lapset jaksoivat keskittyä siihen yli puoli tuntia.

Torstai 27.2.2014

Torstaina toimintatuokion teemana oli liikunta, jonka suunnittelimme toteuttavamme salissa. Tarkoituksena oli ottaa kaikki lapset mukaan liikuntatuokiolle. Paikalla oli yhteensä viisi lasta: kaksi alle 3-vuotiasta ja kolme 4-5-vuotiasta. Ennen iltapiiriä tutustuimme lorukellon käyttöön isompien lasten kanssa. Liikunta-teeman mukaisesti käytimme lorukellossa liikuntakortteja, joiden ohjeiden mukaan lapset toimivat. Iltapiiri sujui ilman ongelmia tai muutoksia.

Kuva 4. Lorukelloon tutustumista. ©Anna Lindstedt

Ennen ruokailua jäi odottelu-aikaa, joten lapset saivat keksiä itselleen pientä tekemistä. Ruokailuun menimme kolmen lapsen kanssa aikuisten kahvihuoneeseen, koska lapsista kaksi oli haettu hieman aiemmin. Ruokailun jälkeen lähdimme kaikkien lasten kanssa saliin, koska ketään heistä ei tultu hakemaan ennen kello kahdeksaa. Salissa lapsilla oli välineet vapaassa käytössä ja niitä haettiin lasten toiveiden mukaan. Lapset leikkivät palloilla, keilasivat, pyörittivät

vanteita, hyppivät hyppynarua, tekivät keppihevoseille esteradan ja jumppasivat jumppapallolla. Samalla kuunneltiin myös musiikkia.

Kuva 5. Torstain liikuntaa salissa. ©Anna Lindstedt

Perjantai 28.2.2014

Perjantaina oli ohjelmassa satupäivä ja suunnittelimme yhdistävämme toiminnan ja iltapiirin lasten vähäisen lukumäärän vuoksi. Iltahoidossa oli kolme lasta: 4-vuotias, 3-vuotias ja alle 3-vuotias sekä yksi työntekijä.

Pääsimme aloittamaan iltapiirin heti sisään tultaessa ilman odottelua. Iltapiiri meni suunnitelmien mukaan ja loppuun luettiin vielä satu Juupas ja Eipäs postista. Odotteluaikaa jäi ennen ruokailua noin 10 minuuttia, joten lapset saivat leikkiä tällä välin ilmapalloilla. Ruokailun jälkeen ei ollut erillistä toimintatuokiota, vaan lapset saivat jatkaa leikkiä ilmapalloilla. Tutustuimme myös lähemmin lo-rukelloon pienempien lasten kanssa.

8 POHDINTA

8.1 Tuotoksen ja prosessin arviointi

Kehittämistyö oli meille opettavainen ja mielenkiintoinen kokemus. Koska olimme molemmat kiinnostuneet vuorohoidosta, meillä oli jo aikaisessa vaiheessa keväällä 2013 tiedossa opinnäytetyön aihealue. Varsinainen kehittämisprosessi alkoi syksyllä, mutta olimme olleet toimeksiantajaan yhteydessä ja sopineet toimeksiannosta jo ennen kesälomaa. Alkusyksyllä ennen harjoittelua yhteistyö toimeksiantajan kanssa oli sujuvaa ja säännöllistä. Keskityimme aluksi enemmän vuorohoitoon ja Hepokullan päivähoitoyksikköön tutustumiseen ja kehittämistyömme tuotoksena toimivan iltahoitokansion sisältö jäi tarkentamatta.

Laadimme opinnäytetyösuunnitelman ensimmäisen toimeksiantajan kanssa käydyn palaverin perusteella. Pohdimme itse menetelmiä, jotka auttaisivat meitä iltahoitokansion kokoamisessa ja varmistaisivat sen sisällön olevan toimeksiantajan tarpeiden mukainen. Suunnittelimme toteuttavamme Hepokullan iltahoitohenkilöstölle ryhmähaastattelun, jonka avulla olisimme päässeet vastaamaan juuri heidän toiveisiinsa ja tarpeisiinsa. Suunnittelimme myös tekevämme havainnoiteja iltahoitoryhmässä, jotta olisimme nähneet muutosta kaipaavat iltahoitotilanteet. Lähetimme koululla hyväksytyyn suunnitelman toimeksiantajalle. Emme saaneet suunnitelmastamme palautetta, joten oletimme toimeksiantajan hyväksyneen sen.

Ennen joululomaa käydyssä palaverissa kehittämismenetelmiimme tuli muutoksia. Toimeksiantajan mielestä alkuperäisen suunnitelman mukainen iltahoitohenkilöstön haastattelu ja iltahoidon havainnointi eivät olisi hyödyttäneet kansion kokoamista. Korvaaviksi menetelmiksi valikoituivat kokeiluviikko ja sen havainnointi sekä Asemanseudun päivähoitoyksikön johtajan haastattelu. Työskentelyämme olisi helpottanut, jos muutoksista olisi keskusteltu aikaisemmin. Tilanne olisi voitu välttää, mikäli olisimme selkeämmin kysyneet palautetta suunnitelmastamme tai toimeksiantaja olisi ilmaissut mielipiteensä heti suunnitelman luettuaan.

Kansion sisällössä ja sen tarkoituksessa on tapahtunut useita pieniä muutoksia prosessin aikana. Ensimmäisten keskustelujen perusteella olisi tullut nykyisten työntekijöiden käyttöön avuksi iltahoidon rytmittämiseen ja sisällön suunnitteluun. Varsin pian painotusalueeksi tuli lisäksi liikunta ja sen toteuttaminen iltahoidossa. Joulukuun palaverissa painotettiin pedagogiikan ja pedagogisen toiminnan suunnittelun osuutta iltahoitokansiossa. Lopulta kansioista muodostui iltahoidon työntekijöille perehdytyskansio, joka sisältää luomiemme käytäntöjen (esimerkiksi iltapiiri ja viikko-ohjelma) lisäksi Hepokullan työntekijöiden perehdytykseen liittyviä materiaaleja, ohjeita pedagogisen toiminnan suunnitteluun liikuntapainotteisesti sekä iltahoitoryhmässä huomioon otettavia pedagogiikkaa tukevia menetelmiä (esimerkiksi pienryhmätoiminta ja arkitoimintapedagogiikka). Koska kansion sisältö pysyi pääosin samana, eivät matkan varrella tulleet painotusmuutokset häirinneet sen valmistumista pientä hidastumista lukuun ottamatta.

Kehittämistyömme on edennyt aikataulussa suunnitelmamuutoksista huolimatta, sillä emme olleet suunnitelleet tiukkaa aikataulua. Yhteistyö toimeksiantajan kanssa sujui vaihtelevasti, sillä yhteistä aikaa palaverien järjestämiseen oli vaikea löytää. Esimerkiksi toimeksiantajan meille yllätyksenä tullut loma sekä sopimuksesta huolimatta kiireen takia pitämättä jääneet viikoittaiset palaverit hidastivat kehittämistyön etenemistä. Palaverien avulla olisimme saaneet palautetta kansion sisällöstä sekä ehdotuksia sen parantamiseksi. Kokosimme kansion omatoimisesti ja olimmekin hieman epävarmoja esitellessämme sen sisältöä toimeksiantajalle ensimmäistä kertaa. Saimme kuitenkin hyvää palautetta ja toimeksiantaja oli pääosin tyytyväinen alustavaan tuotokseen.

Kokeiluviikko oli merkittävässä osassa kehitettyjen menetelmien aloittamisessa sekä niiden toimivuuden arvioimisessa. Viikon tavoitteena oli kokeilla kansion sisältöä: aloittaa iltapiirikäytäntö sekä suunnitella ja järjestää pedagogista toimintaa iltahoidossa. Viikon aikana saimme hyvän kuvan siitä, miten vaihtelevaa ja helposti muuttuvaa iltahoidon arki on. Vähäisestä lapsimäärästä ja muuttuneista suunnitelmista huolimatta tavoitteemme toteutuivat ja saimme hyvää materiaalia jatkotyöskentelyyn ja kansion muokkaukseen. Lapset ottivat toiminnan

ja etenkin iltapiirin hyvin vastaan ja tämä helpotti iltapiirin ottamista pysyvästi iltahoidon arkeen.

Vaikka prosessin lopputulos oli hyvä ja toimeksiantaja oli tyytyväinen, olisimme silti voineet toimia joissakin asioissa toisin. Oma työtämme olisi helpottanut, mikäli olisimme aktiivisesti pyytäneet palautetta sekä vaatineet palavereja pidettäviksi suunnitelmien ja sopimusten mukaisesti. Palaverien avulla olisimme saaneet helposti varmistettua monet asiat joista olimme epävarmoja, samalla myös toimeksiantajan toiveet ja tarpeet olisivat tulleet paremmin huomioiduiksi.

Jäimme pohtimaan olisiko meidän pitänyt keskustella toimeksiantajan kanssa tarkemmin alkuperäisistä suunnitelmistamme ja pitää niistä kiinni. Varsinkaan haastateltavan vaihtuminen Hepokullan henkilökunnasta Asemanseudun johtajaan ei palvellut kehittämistyötämme toivomallamme tavalla. Koska vuorohoidon muoto Asemanseudun päivähoitoyksikössä poikkeaa niin suuresti Hepokullan iltahoidosta, ei Asemanseudun käytännöistä ja niiden tuntemuksesta ollut juurikaan apua Hepokullan iltahoidon kehittämisessä.

Olemme tyytyväisiä lopulliseen tuotokseen sekä kehittämiimme käytäntöihin. Etenkin iltapiirin koemme onnistuneeksi, sillä lapset olivat innostuneita osallistumaan siihen ja iltahoidon työntekijät ottivat sen hyvin vastaan. Iltahoitokansion sisältö vastasi toimeksiantajan odotuksia ja olemme myös itse tyytyväisiä siihen. Opimme kehittämistyön aikana paljon vuorohoidosta, tiimi- ja parityöskentelystä sekä kehittämisprosessin etenemisestä. Teimme prosessin aikana virheitä, jotka tiedostimme ja pyrimme korjaamaan. Jos tulevaisuudessa osallistumme kehittämishankkeisiin, osaamme ottaa huomioon vuorovaikutuksen tärkeyden ja omalla aktiivisuudellamme tukea sitä.

Parityöskentelymme sujui ongelmitta ja työnjakomme oli tasainen. Iltahoitokansion valmistimme yhdessä keskustellen sekä vastuualueita jakaen ja lopullinen kansio viimeisteltiin yhdessä. Saimme toisiltamme paljon tukea prosessin kaikissa vaiheissa ja ratkaisimme ongelmia yhdessä, ja parityöskentely oli meille tärkeä voimavara. Parityöskentelyssä usein vaikeuksia tuottaa aikataulujen yh-

teensovittaminen, mutta meille tämä ei ollut vaikeaa eikä kehittämistyömme valmistuminen ollut missään vaiheessa epävarmaa.

Teoriaperustan kirjoittamisessa päänvaivaa tuotti vuorohoidosta saatavilla olevan tiedon vähäisyys. Koska olimme harjoittelussa vuorohoitoryhmässä, saimme paljon käytännön tietoa vuorohoidosta sekä sen tuomista haasteista, mutta kirjallista tietoa aiheesta ei löytynyt. Lapsen kehityksestä taas löytyi paljon tietoa, ja ongelmaksi muodostui aiheen rajaaminen niin, että tietoperustasta tuli kattava muttei liian laaja.

8.2 Ammatillinen itsearviointi ja jatkokehittämisehdotukset

Suuntaudumme molemmat varhaiskasvatukseen ja hankimme lastentarhanopettajan pätevyyden osana opintojamme. Työskentely vuorohoitopäiväkodissa antoi rohkeutta toimia tulevaisuudessa normaalista päiväryhmästä poikkeavassa lapsiryhmässä. Iltahoidon helposti muuttuva arki ja suunnittelun vaikeus opettivat joustavuutta ja varasuunnitelmien tärkeyttä. Saimme paljon kokemusta vaihtuvista tilanteista ja voimme hyödyntää oppimaamme myös työskennellessämme lastentarhanopettajana normaalissa päiväryhmässä.

Sosionomin osaamiskartan mukaan asiakastyön monipuolinen osaaminen näkyy kykyinä arvioida lapsen yksilöllisiä tarpeita ja kehitystä ja ohjata häntä niiden mukaisesti. Sosionomi osaa arvioida lapsen edun ja huomioida tämän toiminnassa, sekä tukee lasten osallisuutta ja heidän vaikutusmahdollisuuksiaan. (Sosiaaliportti 2014.) Tutustuimme kehittämistyön aikana lasten kehitykseen ja pyrimme suunnittelemaan ikätason mukaista toimintaa pienryhmissä. Meillä ei ollut käytössämme lasten yksilöllisiä varhaiskasvatussuunnitelmia, joten lasten yksilölliset tarpeet eivät tulleet suunnittelun tasolla huomioiduksi. Tuokioiden aikana muokkasimme toimintaa lasten mielenkiinnon, taitotasojen ja lukumäärän mukaan. Otimme lapsen osallisuuden huomioon iltahoitokansiota kootessamme ja liitimme sen osaksi iltahoidon pedagogista suunnittelua.

Vuorohoidossa vanhempien voimavaraistaminen sekä ohjaaminen on tärkeää ja siihen sisältyy vanhemman ja lapsen välisen suhteen tukeminen. Vanhempien toiveiden kuuntelu vuorohoidossa korostuu, ja kasvatuskumppanuuden toteuttaminen on oleellista lapselle turvallisen päivähoitokokemuksen luomisen kannalta. Otimme kasvatuskumppanuuden tärkeyden huomioon myös iltahoitokansion sisällössä ja työskennellessämme iltahoitoryhmässä. Lähetimme kaikille iltahoitoryhmän lasten vanhemmille tiedotteen tekemästämme kehittämistyöstä ja vastasimme vanhempien kysymyksiin avoimesti kokeiluviikon aikana. Mahdollisuutemme toteuttaa vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä prosessin aikana olivat rajalliset, mutta laadimme iltahoitokansioon hyvän ohjeistuksen kasvatuskumppanuuden merkityksestä iltahoidossa.

Oman kehittämistyömme alussa keskustelimme toimeksiantajan kanssa mahdollisista kehittämiskohteista ja esille nousi vanhemmille suunnattu opas iltahoidosta. Oppaan avulla voitaisiin konkreettisemmin selventää vanhemmille mitä iltahoito sisältää ja miten se vaikuttaa lapseen. Näin voitaisiin mahdollisesti ehkäistä vuorohoidon väärinkäyttöä, saada vanhemmat tietoisiksi vuorohoidon hoitoaikojen rajoitusten tarpeellisuudesta sekä näin ajaa lasten etua.

Vuorohoitoa ja sen vaikutusta lapseen on tutkittu vain vähän ja aihe kaipaisi enemmän huomiota. Kehittämistyöprosessin aikana huomasimme myös, että vuorohoitoon liittyviä säännöksiä ja ohjeistuksia on olemassa melko vähän. Tämä aiheuttaa sen, että vuorohoitoa toteutetaan jokaisessa päiväkodissa hieman eri tavalla. Vuorohoito kaipaisi tutkimustietoa, jonka perusteella voitaisiin laatia valtakunnallisia ohjeita, jotka helpottaisivat myös toiminnan suunnittelussa sekä takaisivat vuorohoidon tasaisen laadun. Uuden varhaiskasvatuslain myötä voitaisiin laatia valtakunnalliset, kaikkia vuoropäiväkoteja koskevat säännöt, joiden avulla saataisiin taattua vuorohoidon tasainen laatu paikkakunnasta ja päiväkodista riippumatta.

LÄHTEET

- Autio, T. & Kaski, S. 2005. Ohjaamisen taito. Liikunta tukemassa lapsen ja nuoren kasvua. Helsinki: Edita.
- Dunderfelt, T. 1997. Elämänkaaripsykologia. Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. Helsinki: WSOY.
- Einon, D. 1999. Kehittyvä ja onnellinen lapsi. Tietoa ja neuvoja vanhemmille 0-6-vuotiaan lapsen kehityksen tukemiseksi. Suom. Tanner, K. Helsinki: Weilin+Göös.
- Grönfors, M. 1982. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. Helsinki: WSOY.
- Hakkarainen, P. 2008. Oppiminen ja ongelmanratkaisu ennen kouluikää. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen R. (toim.) 2008. Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja –kehitykseen. Helsinki: WSOY, 109-137.
- Heiskanen, T. 2010. Rutiinit luomassa turvallisuutta lapselle ympärivuorokautisesti avoimessa päiväkodissa – tutkimus Yrttitiien päiväkodissa. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Tikkurila: Laurea-ammattikorkeakoulu. Saatavissa myös http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/7881/Heiskanen_Taija.pdf?sequence=1
- Helenius, A, 2008. Mitä pedagogisella prosessilla tarkoitetaan? Teoksessa Helenius, A. & Korhonen R. (toim.) 2008. Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja –kehitykseen. Helsinki: WSOY, 52-55.
- Hirsjärvi, S. 1992 Kasvatustieteen käsitteistö. Helsinki: Otava.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Huovinen, S.; Lindstedt, A.; Luoma, J. & Salo, K. 2013. Tukialus projektin loppuraportti. Päivähoidon ajankohtaisten haasteiden ja kehitystarpeiden esiselvitys. Turku.
- Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2013. Turvaverkko vai trampoliini. Sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Jaakkola, T.; Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. 2013. Johdatus liikuntapedagogiikkaan. Teoksessa Jaakkola, T.; Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. (toim.) 2013. Liikuntapedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 17-27.
- Jakkula, K. 2008. Ensimmäiset vuodet luovat lapsen kehityksen perustan. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen R. (toim.) 2008. Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja –kehitykseen. Helsinki: WSOY, 33-43.
- Jääskeläinen, L.; Korpilauri, A. & Tikkanen, J. 1980. Liikunnan didaktiikka. Helsinki: Otava.
- Jääskeläinen, P. 2005. Toiminnallisen opinnäytetyön tekstilajipiirteistä. Teoksessa Vanhanen-Nuutinen, L & Lambert, P. (toim.) 2005. Hankkeesta julkaisuksi. Kirjoittaminen ammattikorkeakoulun ja työelämän kehittämishankkeissa. Helsinki: Edita, 62-80.
- Kajaanin ammattikorkeakoulu, 2013. Palaverikäytännöt. Viitattu 2.12.2013. <http://www.kamk.fi/oppiminen/Oppimisentyokalupakki/Projektityokalut/Oppimisprojektit/Palaverikaytannot>
- Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus

- Karila, K. 1997. Lastentarhanopettajan kehittyvä asiantuntijuus. Lapsirakkaasta opiskelijasta kasvatuksen asiantuntijaksi. Helsinki: Edita.
- Keenan, T. 2002. An Introduction to Child Development. London: SAGE Publications Ltd.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.
- Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- König, K. 2007. Lapsen kolme ensimmäistä vuotta. Suom. Maija Pietikäinen. Lahti: Suomen hoitopedagoginen yhdistys ry.
- Laakso, L. 2007. Johdatus liikuntapedagogiikkaan ja liikuntakasvatukseen. Teoksessa Heikinaro-Johansson, P. & Huovinen, T. (toim.) 2007. Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Helsinki: WSOY, 16-30.
- Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36.
- Lappalainen, K., Kuittinen, M. & Meriläinen, M. 2008. Pedagoginen hyvinvointi. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Lindon, J. 2005. Child Care and Early Education. Good practice to support young children and their families. London: Thomson.
- Lund, T.; Latvala, E.; Peltola-Helin, J.; Raitio, U. & Tuominen, S. 2003. Miten Soukankujan päiväkodissa autetaan lasta kasvamaan. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY, 238-256.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014a. Persoonallisuuden ja tunne-elämän kehitys. Viitattu 13.4.2014. <http://mll.fi> > Vanhempainnetti > Tietokulma > Lapsen kasvu ja kehitys > 6-7-vuotias > Persoonallisuus ja tunne-elämä.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014b. Liikunnallinen kehitys. Viitattu 13.4.2014. <http://mll.fi> > Vanhempainnetti > Tietokulma > Lapsen kasvu ja kehitys > 2-3-vuotias > Liikunnallinen kehitys.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014c. Liikunnallinen kehitys. Viitattu 13.4.2014. <http://mll.fi> > Vanhempainnetti > Tietokulma > Lapsen kasvu ja kehitys > 3-4-vuotias > Liikunnallinen kehitys.
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto.
- Niikko, A. 2008. Perustoimintojen pedagogiikka. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen R. (toim.) 2008. Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOY, 68-77.
- Nurmiraanta, H.; Leppämäki, P. & Horppu, S. 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Helsinki: Kirjapaja.
- Ojanen, T.; Ritmala, M.; Sivén, T.; Vihunen, R. & Vilén, M. 2011. Lapsen aika. Helsinki: WSOY-pro OY.
- Opas, M. 2013. Yhteisöllinen kasvattajatiimi. Teoksessa Marjanen, P.; Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, 141-164.
- Pajuriutta S. 2013. Lasten iltahoidon tarve kasvaa. Helsingin Sanomat 21.4.2013. Viitattu 20.3.2014 <http://www.hs.fi/kaupunki/a1366431322683>

Pönkkö, A. & Sääkslahti, A. 2013. Liikuntapedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Jaakkola, T.; Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. (toim.) 2013. Liikuntapedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 462-481.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön: opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Siren-Tiusanen, H. & Tiusanen, E. 2001. Päivärytmi ja toiminnan rakentuminen. Teoksessa Helenius, A.; Karila, K.; Munter, H.; Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H.(toim.) 2001. Pienet päivähoitossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY, 65-89.

Sosiaaliportti. Sosionomin osaamisprofiili varhaiskasvatuksessa. Viitattu 21.9.2013 http://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=http%3A%2F%2Fwww.sosiaaliportti.fi%2FFile%2Fc6c7ce7b-7b42-414b-9f24-a80caf4d62a5%2FSosionomin_osaamisprofiili__varhaiskasvatuksessa_2_4_09_1.doc

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita 56. Helsinki: Stakes. Saatavissa myös <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2005. Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset. Viitattu 15.1.2014 http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3739.pdf&title=Varhaiskasvatuksen_liikunnan_suositukses_fi.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö 2008. Varhaiskasvatus vuoteen 2020. Varhaiskasvatuksen neuvot-telukunnan loppuraportti. Viitattu 21.9.2013 http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-4044.pdf&title

Stassen, K. 2011. The Developing Person Through the Life Span. New York: Worth publishers.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2014. Tuki varhaiskasvatuksessa. Viitattu 14.1.2014 http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/lapsen/tuki_varhaiskasvatuksessa

Tiusanen, E. 2008. Päivittäiset toiminnot päivähoitossa. . Teoksessa Helenius, A. & Korhonen R. (toim.) 2008. Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja –kehitykseen. Helsinki: WSOY, 79-97.

Tolonen, K. 2001. Lapsen varhaisen kielenkehityksen tukeminen. Teoksessa Helenius, A.; Karila, K.; Munter, H.; Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H.(toim.) 2001. Pienet päivähoitossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY, 163-178.

Turun kaupunki 2012. Turun kaupungin vuorohoidon linjaukset. Viitattu 19.3.2014 www.turku.fi > Kasvatus ja opetus > Lasten päivähoito, esiopetus ja leikkitoiminta > Lasten päivähoito > Ilta- ja vuoroahoito > hyväksytyt.

Turun kaupunki 2013a. Lasten päivähoito. Viitattu 20.9.2013 www.turku.fi > Kasvatus ja opetus > Lasten päivähoito, esiopetus ja leikkitoiminta > Lasten päivähoito.

Turun kaupunki 2013b. Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu 15.1.2014 <http://www.turku.fi/Public/download.aspx?ID=172242&GUID=%7BDE4D634D-CB53-4A6E-A40E-C4B0CA5739A7%7D>.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vilkka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Vilko-Riihelä, A. & Laine, V. 2007. Mielen maailma 2. Kehityopsykologia. Helsinki: WSOY.

Valokuvauslupa ja tiedote vanhemmille

Hei lasten vanhemmat!

Olemme Turun ammattikorkeakoulun viimeisen vuoden sosionomiopiskelijoita ja teemme toiminnallista opinnäytetyötä lapsenne iltahoitoryhmässä. Kokoamme iltahoidon henkilökunnan käyttöön iltahoitokansion, jossa luomme raamit ohjatulle toiminnalle sekä kehitämme iltapiirikäytännön. Viikolla yhdeksän kokeilemme iltahoitokansion sisältöä käytännössä: aloitamme iltapiirin ja ohjaamme toimintaa. Läsnä on aina myös päiväkodin omaa henkilökuntaa.

Valokuvaamme viikolla yhdeksän toteuttamaamme toimintaa opinnäytetyötämme varten, ja käytämme kuvia myös lopullisessa raportissamme ja sen esityksessä. Raportti julkaistaan painettuna versiona, sekä myös netissä julkaisuarkisto Theseuksessa. Lasten nimiä ei mainita opinnäytetyön yhteydessä.

Oppariterveisin

Anna Lindstedt & Jenni Luoma

Palautathan alla olevan osan lapsesi ryhmän aikuiselle 14.2. mennessä

✂- - - - - ✂- - - - -

Lapsen nimi _____

Lastani saa valokuvata

Kyllä

Ei

Kuvia, joissa lapseni esiintyy, saa julkaista raportissa

Kyllä

Ei

Päivämäärä ja vanhemman allekirjoitus

Haastattelu-suostumus

Olemme Turun ammattikorkeakoulun viimeisen vuoden sosionomiopiskelijoita ja teemme toiminnallista opinnäytetyötä Hepokullan päivähoitoyksikön iltahoitoyhdyssä. Kokoamme iltahoidon henkilökunnan käyttöön iltahoitokansion, jossa luomme raamit ohjatulle toiminnalle sekä kehitämme iltapiirikäytännön.

Yhtenä kehittämistyömme menetelmänä käytämme haastattelua. Haastattelusta saatua materiaalia käytetään opinnäytetyön raportoinnissa sekä iltahoitokansion kokoamisessa.

Haastattelu nauhoitetaan haastateltavan suostumuksella. Haastattelunauha sekä muistiinpanot säilytetään niin, ettei ulkopuolisilla ole niihin pääsyä.

Anna Lindstedt

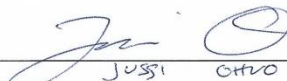
Jenni Luoma

Suostun haastatteluun, sekä siihen että siitä saatua materiaalia käytetään osana opinnäytetyötä, joka julkaistaan sekä kirjana että internetissä julkaisuarkisto Theseuksessa.

Nimeni saa julkaista opinnäytetyössä

Kyllä

Ei

TURKU 28.2.2011

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimenselvennys

SISÄLLYSLUETTELO

Vuorohoidon linjatukset.....	1
Puhelinnumerot.....	2
Iltahoidon aikataulu.....	3
Ulkoilu.....	4
Iltapiiri.....	5
Työtehtävät iltahoidossa.....	6
Työvuorojen muutokset.....	7
Työtehtävälista.....	9
Teemapäivien sisällöt.....	10
Pedagogiikka iltahoidossa.....	12
Lapsen osallisuus.....	15
Työkasvatus iltahoidossa.....	16
Kasvatuskumppanuus.....	17
Liikunnan vuosikello.....	18
Liikunnan vuosisuunnitelma.....	19
Materiaalipankki.....	21
Liikunnan materiaalipankki.....	24

TURUN LINJATUKSET VUOROHOIDON JÄRJESTÄMISEKSI HEPOKULLAN PÄIVÄHOITOYKSIKÖSSÄ

Vanhaiskasvatus- ja perusopetuslautakunnan suomenkielinen jaosto päätti Turun kaupungin vuorohoidon linjauksista 22.8.2012 § 26. Päätösesitys on nähtävissä kokonaisuudessaan lautakunnan pöytäkirjan liitteessä. Seuraavassa huomiota ohittavia kohtia päätöksestä:

- Vuorohoidon ei ole subjektiivista oikeutta.
- Hepokullan vuorohoitoyksikössä vuorohoittoa on kello 18.00–22.00 tapahtuva hoitoa ja/tai viikonloppuhoito erillisen sopimuksen mukaisin järjestelyin.
- Vuorohaito on tarkoitettu lähinnä lähesi vuorohaittoa tarvitseville lapsille.
- Vuorohaitto perustuu aina vanhempien tai vanhemman työ- ja opiskeluaikeihin.
- Lapsi voi olla hoidossa aina, kun molemmat vanhemmat ovat työssä sekä yövuoron jälkeen vanhemman nukkumisajan.
- Vanhemman vapaa-illomappäivät ovat myös lapsen vapaa-illomappäiviä. Viikottain lapsella tulisi olla vähintään kaksi vapaa-illomappäivää.
- Vanhemman vapaa-illomappäivinä, lomappäivinä ja satapäivinä lapsi voi tulla hoitoon perustellun tarpeen mukaan kello 8.00–16.00 välisenä aikana.
- Jos vuorohaiton tarve päättyy, järjestetään lapselle tarvittaessa päivähoitopaikka taloissta ryhmästä, päiväkodista tai perhepäivähoidosta.
- Muut lastenhoitoidon tarpeet tulee järjestää muulla tavalla.

HOITOAIKOJEN JA TYÖVUOROJEN ILMOITTAMINEN MUUTTUU SEURAAVASTI

Seuraavan viikon ja tulevan viikonlopun hoitajat tulee ilmoittaa kirjallisesti hoitokalomakkeella tai sähköpostin liitteenä hoitajat.hepokulla@turku.fi (aihe: lapsen ryhmän nimi) viimeistään maanantaihin klo.12 mennessä. Henkilökunnan työvuorot laaditaan vanhempien tuomien työvuoroiltojen perusteella.

Myyhemmin ilmoitettuihin hoitoidon tarpeisiin ja hoitajan muutoksiin ei voida sitoutua.

Vuorohaittoajärjestelyään ilmoittaneiden hoitajien hoitajien mukaisiin päivähoitoidon tarpeisiin. Muutuneista hoitajista ja työvuoron muutoksista tulee ilmoittaa välittömästi päiväkotiin.

Näillä linjauksilla pyritään varmistamaan päivähoitopaikoiden osuutusten mukainen henkilöstömäärä ja sopimusten määräykset henkilökunnan työaikaajärjestelyistä.

RUOKAILU

- Aamupala tarjotaan vuorohoidossa niille lapsille, joille on varattu hoito kello 8.15 tai aikaisemmin
- Lounas tarjotaan kello 11.00–12.00 niille lapsille, jotka ovat hoidossa lounasaikaan
- Välipala tarjotaan kello 14.00 jälkeen
- Päivällinen tarjotaan kello 17.30 niille lapsille, joiden hoitajaika jatkuu
- Iltapala tarjotaan kello 20.00

Mikäli lapsen hoitajat eivät ojeitu päiväkodin ruokailuun, huolehtivat vanhemmat lapsen ruokailusta.

PUHELINNUMEROT

Johdaja Seija Saarinen p. 02-2625769 ⇨ käänthy aina kännykkään ja sitten vastaajan. Muistatohan jättää yhteyshenkilösi soittoasi vastaajaan. Suora kännykkänumero Seija Saariselle 050-4327411

Varajohtaja Taina Tamhuanpää p. 02-262568 tai 040-8285019

ILTAHOITORYHMIEN PUHELINNUMEROT

Menninkäiset 040-8283155 (25790)
Tittiläiset 044-9072753

RYHMIEN PUHELINNUMEROT

Vekkulit 040-5136492
Veitikat 040-5136427
Sympplikset 040-7568492 (25767)
Tittifareilat 040-8285019 (25768)
Uppikset 040-5132693

MUUT NUMEROT

Keittiö 26 25765

Kuulumme Turku-verkkoon, joten käytä soittoasi myös kännykästä! Oman talon ryhmiin tai kaupungin muihin toimipisteisiin aina 5 viimeistä puhelinnumeroa, näin säästämme puhelinkuluissa.

ILTAHOIDON AIKATAULU

17:00	Sisälle
	iltapäivä
17:30	Päivällinen
	Toiminta
20:00	iltapala

ILTAHOIDON VIIKKO

Maanantai – Leikkipäivä
Tiistai – Liikuntapäivä
Keskiviikko – Puuhapäivä
Torstai – Liikuntapäivä
Perjantai – Satupäivä

ULKOILU

Lapset ulkoilevat iltapäivällä normaalisti oman ryhmänsä kanssa.

Iltahoidossa olevat lapset siirtyvät klo 16.30 Menninkäisten pihalle.

Klo 17 siirytään sisälle Menninkäisten tiloihin.

Jos iltapäivän säät ei sallii ulosmenoa, ollaan omissa ryhmissä työvuoron päättymiseen asti ja huolehditaan viimeiset lapset varusteineen B-puolella sympiksiin. Lapset, jotka jäävät hoitoon klo 17 jälkeen vietään Menninkäisiin.

- A-puolella Vekkuilit ja Veitikat siirtyvät Menninkäisiin klo 16.30 -vuorolaiselta.
- Tiitiäisten ryhmä siirtyy vasta klo 17.30 Menninkäisiin iltavuorossa olevan työntekijän kanssa.
- Laitosapulainen on "takapäivystäjä" eli tekee omia hommiaan, mutta tarvittaessa auttaa lastenhoidossa. Varsinkin, jos lapsia on paljon, hänen kannattaa olla Vekkuilit-ryhmässä, kunnes heidät haetaan.
- Lasten rauhallisten leikkien takaamiseksi lapsia ei yhdistellä ennenaikaisesti, vaan eriytetään kaikkiin käytössä oleviin tiloihin.

ILTAPIIRI

1) Lapset kerääntyvät sisälle tuloa jälkeen istumaan lattialle ja lukemaan kirjoja.

2) Katsotaan, kuka on paikalla

- Jokainen lapsi ja aikuinen saa laittaa pallon purkkiin

3) Iltajärjestys:

- Käydään läpi, mikä päivä on
- Käydään läpi illan toiminnot ja samalla lasten hakuajat (Esim. päivällisen jälkeen haetaan xx, yx ehdi hetken leikkiä ruuan jälkeen, kunnes hänet haetaan jne...)

Jos lapsia on vähän paikalla tai heidät haetaan ennen ruuan jälkeiseen tapahtuvaan toimintatuokiota, voi sen yhdistää iltapiiriin. (Esim. jos liikuntapäivänä lapsia on paikalla vain kolme, voidaan liikuntaa toteuttaa iltapiirissä liikuntakorttien avulla. Iltapiiriin voi yhdistää myös yhteiseikeyttä, lorupussia ja -kellaa, musiikkia ym.)

4) Iltapiirin jälkeen lapset voivat itse tekemistä, mennä katsomaan Pikku kakkosta tai aikuinen voi ohjata odoteluleikeyttä.

TYÖTEHTÄVÄT ILTAHOIDOSSA

Mikäli olet tulossa seuraavana päivänä väli-iltaan tai myöhäiseen iltavuoroon, tarkista **AINA** lasten määrä ja hoitoajat kansiosista.

Keskustele iltohoidon toimintatukioiden ohjausvastuusta työparisi kanssa. Menninkäisten iltavuorolainen laittaa ennen ulosmenoa iltapiiriin valmiiksi.

KLO 22-VUOROLAINEN (myöhäinen ilta)

- Tekee sen vuoron, jolloin viimeinen lapsi haetaan ja siitii sen jälkeen paikat (n. 15min)
- Vuorohoidon ohjeistuksen mukaisesti työvuoro päättyy viimeisten lasten lähdeyttyä. Työtuntien korvaamisesta voit lukea kohdasta työvuorojen muutokset
- Jos aamupäiväsi huomataan työvuoroon vaikuttava muutos, esim. viimeinen lapsi sairastuu, tiedon vastaanottanut soittaa viimeisen vuoron työntekijälle ja hänellä on mahdollisuus tulla aikaisemmin töihin.
 - Jos hän pääsee välittömästi lähemmään, saa työmatka-ajan laskea työpajalla tapahtuvaksi.
- 22-vuorolaisen äkillisestä poissaolosta on sovittu, että väli-ilan työntekijä tekee myöhäisen vuoron. Jatkosta sovitaa aina johtajan kanssa.
- Olethan aina varautunut muutoksiin, koska iltohoidossa ne ovat päivittäisiä normaalta arkea.

VÄLI-ILTA

- Ohjaa iltapiiriin
- Neuvoitele myöhäisen iltavuorolaisen kanssa työaikamuutoksista
- Muista ilmoittaa äkillisestä poissaolostasi välittömästi, jotta välivuorosi saadaan siirrettyä toiselle työntekijälle

TYÖVUOROJEN MUUTOKSET

TYÖVUORON TARKISTAMINEN

Lasten hoitoaikataidot ja niiden muutokset ovat merkittynä hoitoaikakansioon kahvihuoneen hylyllä. Muutokset lasten määrässä ja hoitoajoissa vaikuttavat työvuoroihin.

- mikäli olet tulossa seuraavana päivänä aikoiseen aamuvuoroon, väli-iltaan tai myöhäiseen iltavuoroon, tarkista **AINA** lasten määrä ja hoitoajat kansiosista!
 - muuta omatoimisesti työvuoroasi niin, että se painelee toimintaa parhaiten - jos paikalla on vähän lapsia, ei tarvita montaa aikuista
 - jos olet epävarma työntekijän tarpeesta tai et tiedä miten työvuoro olisi parasta muuttaa, keskustele asiasta muiden työntekijöiden tai johtajan kanssa

TYÖVUORON KESKEYTYMINEN

Vuorohoidossa tulee tilanteita, jolloin lapset haetaan ilman ennakkotietoa hoidosta ennen työntekijän työvuoron loppua.

- työntekijä saa lähteä kofin ja tasoittaa työaikavajauksen seuraavana päivänä/seuraavana päivänä työn kannalta tarpeellisimpina ajankohtina
- tehtävien tuntien ajankohta sovitaa aina esimiehen/vi. johtajan kanssa
- työntekijällä on mahdollisuus tehdä suunniteltu työvuoronsa loppuun (yli 30min) muissa Turun kaupungin vuorohoitoyksiköissä
 - yhteydenottovelvollisuus toiseen yksikköön on työntekijällä itsellään
 - jos varmaiskasvatuksessa ei ole tarvetta työntekijälle, voi työvuoron tehdä loppuun myös Sofen yksiköissä
- työntekijällä on mahdollisuus jäädä tekemään ennalta sovittuja työtehtäviä omaan yksikköön
 - työ, siihen kulunut aika, päivämäärä ja allekirjoitus tulee merkitä siihen tarkoitettuun listaan (iltahoitokansiossa)
- perustellusta syyistä ja johtajan suostumuksella voi työntekijä jäädä tekemään sellaista työtä, jossa työuuhua erityisesti tarvitaan

TYÖVUORON MUUTTUMINEN

Muuttuneesta työvuorosta soitetaan työntekijälle heti, kun muutos tiedetään. **Tiedon vastaanottanut työntekijä on velvollinen välittömästi soittamaan hänelle asiasta.**

- kaikki työvuoromuutokset ovat toiminnallisia ja perusteituja joko lasten tai aikuisten poissaolalla
- työnantajalla on oikeus määrätä työvuoromuutoksista
- jos työntekijä valitsee olla tulematta työhön, on työaika tehtävä jonain muuna ajankohtana fakaisin johtajan kanssa ajankahdasta neuvotellen
- tarkistetaan täytyykö perusteet hälytysrahan maksamiselle

HÄLYTYSRAHAN MAKSAMINEN

- työvuoron muuttumisesta ilmoitetaan alle viisi tuntia ennen työvuoron suunniteltua alkamista
- työvuoro muuttuu enemmän kuin yhden tunnin suunnitellusta vuorosta
- molemmat ehdot tulee täytyä hälytysrahan maksamiseksi
- hälytysraha ilmoitetaan enskeen (ei Titantissa)
 - työntekijä merkitsee hälytysrahaoikeuden kirjoittamalla asiasta tiedon ja päivämäärän työvuorolistaan

TYÖTEHTÄVÄLJISTA

Suunnitellun työvuoron keskeydyttyä, työntekijä voi jäädä suorittamaan Hepokullan päivähoitoyksikköön seuraavia työtehtäviä:

TEHTÄVÄ	pvm/aika/rekijä	pvm/aika/rekijä	pvm/aika/rekijä
Kasvunkasvaintoiden päivitys			
Lelujen pesu			
Synttärikorttien tekeminen			
Ryhmien varastojen järjestäminen			
Laulusalin kaappien ja roolivaatteiden järjestäminen			
Keskusvaraston järjestäminen			
Eteisaulan kaappien ja laatikostojen järjestäminen			
Kahviluoneen kaapiston ja valokuvien järjestäminen			
Kirjailijien järjestäminen			
Liikuntavälinevaraston järjestäminen			
Ulkoleluvarastojen siivous			
Salin käytävän kaappien järjestäminen			
Vaarehuolto/lakanoiden vaihto			
Linavaatevaraston järjestäminen			
Lattioiden konetus			
Pesuhuoneen kaappien järjestäminen			

TEEMAPÄIVIEN SISÄLLÖT

Iltatoiminnan suunnittelun helpottamiseksi viikko on jaettu teemapäiviin. Teemat eivät ole täysin sidottuja päiviin, vaan esimerkiksi satupäivää voidaan viettää myös muulloin kuin vain perjantaina. Tärkeintä on, että kaikkia teemoja käsitellisiin viikoittain. Päivien teemoja ja sisältöjä voi ja tulee muokata lapsimäärän, ikäjakauman ja toteutettavuuden mukaan. Tarpeen mukaan toiminnan voi myös yhdistää iltopiiriin, esimerkiksi jos lapsia on vähän tai heidät haetaan aikaisin.

MAANANTAI – LEIKKIPÄIVÄ

Leikkipäivänä toiminnan painopiste on vapaassa leikissä. Aikuisen vastuulla on leikkimahdollisuuksien luominen ja leikin ohjaaminen. Vaikka leikki on vapaata, voidaan leikeissä käsitellä erilaisia teemoja (esim. Kauppaleikki, roolileikit...). Lapset voivat itse valita leikkinsä korista, johon aikuinen on valikoinut sopivia leluja, jotka kuvaavat valittavana olevia leikkejä. Esimerkiksi kuppi kuvaa kotileikkiä ja eläin mahdollisuutta leikkiä pikkueläimillä.

Leikkipäivänä on hyvä muistaa mahdollisuus käyttää hyväksi koko taloa. Osa ryhmästä voi lähteä vaikka saliin leikkimään merirosvoja ja myös muiden ryhmien tiloja voidaan käyttää hyödyksi, esimerkiksi Veitikoiden tai Tiitistöisten kotileikkihuoneita, pöytähuoneeseen voi perustaa kaupan.

TIISTAI JA TORSTAI – LIIKUNTAPÄIVÄT

Iltahoitoryhmässä on kaksi liikuntapainotteista päivää, sillä näin mahdollistetaan sekä pienten että isojen lasten tasapuolinen mahdollisuus reikeillä esimerkiksi saliin tai kiipeilyhuoneeseen liikkumaan. Samalla Hepokullan päiväkodin liikuntapainotteisuus tulee huomioitua myös iltahoidossa.

Ryhmäjako tiistaisin ja torstaisin tulisi toteuttaa niin, että sekä isot ja pienet lapset pääsevät käymään salissa viikoittain. Myös Mienninkäisten ryhmään jäävien lasten toiminta tulisi olla liikuntapainotteista, hyödyksi voidaan käyttää esimerkiksi käytäviä ja pöytähuoneetta.

Ehdotuksia toimintaan materiaalipainissa

KESKIVIIKKO – PUUHAPÄIVÄ

Puuhapäivänä iltahoidossa keskitytään rauhallisiin pöytätekemisiin. Iltahoitoryhmässä kädenaittoja harjoitellaan lasten mielenkiinnon mukaan, koko ryhmän askarteluprojektit eivät kuulu iltahoitoon.

Ehdotuksia pöytätekemiseksi:

Piirräminen

Muovailu

Pelit

Eskaritehtävät

Pujottelutehtävät

Värittäminen

- Värfyskuvia voi kopioida värityskirjoista
- Suositeltavaa on, että lasten kanssa mentäisiin kahvihuoneen tietokoneelle, josta tulostettaisiin heille juuri sellainen värityskuva kuin he haluavat
 - o www.varfyskuvia.org
 - o google kuvahaku (hakusanaksi esim. prinsessa värityskuvat tai princess colouring)

PERJANTAI – SATUPÄIVÄ

Satupäivää iltahoidossa vietetään satujen, lorujen ja lastenelokuvien maailmassa. Lapsille annetaan mahdollisuus käsitellä satuja ja tarinoita myös vapaassa leikissä esimerkiksi roolivaatteiden avulla.

Ehdotuksia:

Kirjat

Pienet näytelmät

Elokuvat

Draamaleikit

Roolivaatteet

Satuaihteiset värityskuvat

Lorupussi

PEDAGOGIIKKA ILTAHOIDOSSA

Oppiminen on lapselle kokonaisvaltainen tapahtuma. Lapsi harjoittelee ja oppii erilaisia taitoja, ja kohdatessaan uusia asioita lapsi käyttää oppimisensa apuna kaikkia aistejaan.

Iltahoidossa pedagogisten tuokioiden järjestäminen on haasteellista, sillä lasten ikä ja määrä vaihtelee.

PIENRYHMÄTOIMINTA

Pienryhmätoimintaa tulee käyttää, aina, kun lasten määrä mahdollistaa jakamisen. Lapset jaetaan pienryhmiin ikätason mukaan, jolloin saadaan suunniteltua kullekin ikäryhmälle sopivaa toimintaa. Pienryhmätoiminta edistää lasten osallisuutta ja kuulemistä ja kasvattaja kykenee näin helpommin havainnoimaan ja ohjaamaan lasten toimintaa.

Iltahoidossa pienryhmiin jakaudutaan ruokailussa. Pienet lapset syövät Menninkäisten ruokailuhuoneessa ja isot lapset hönkijöiden kahviuhuoneessa. Tämän jälkeen toiminta jatkuu pienryhmissä. Pienemmät lapset toimivat pääsääntöisesti Menninkäisten tiloissa tai salissa, isompien lasten kohdalla kaikki päiväkodin tilat ovat käytettävissä. Ota huomioon lasten hakuajat, ettei lasten vanhempien tarvitse hakea lasta kesken toiminnan muista tiloista.

LASTEN VIREYSTASO

Iltahoidossa tuokioiden toteuttamisessa on olettava huomioon lasten vireystaso, sillä lapsi oppii parhaiten oloissaan aktiivinen ja kiinnostunut. Lapsella ensimmäiset väsymisen merkit ilmenevät motorikassa ja etenkin hienomotorisissa tehtävissä. Tämä näkyy liikkeiden epämääräisyytenä eikä lapsi kykene tekemään tehtäviä tarkasti. Lapsi ei pysty keskittymään, vaan hänen tarkkaavaisuutensa harhailee ja hän on poissaoleva. Joitkut lapset saattavat lopulta aloittaa lievoittoman vaeltelun. Väsynyt lapsi ajautuu herkästi konflikteihin ja itkuherkkyys lisääntyy.

Klo 19 jälkeen ei järjestetä lapsille ohjattua toimintaa vaan keskitytään lasten rauhoittamiseen.

ARKITOIMINTAPEDAGOGIIKKA

Arkitoimintapedagogiikalla tarkoitetaan pedagogiikkaa, jota toteutetaan perusoltilanteissa esimerkiksi lorujen, laulelten ja keskustellen lapsen kanssa. Hyviä tilanteita arkitoimintapedagogiikalle ovat pukemis-, ruokailu- ja vessatustilanteet. Arkitoimintapedagogiikkaa voidaan hyödyntää myös työkasvatuksen muodossa. Toteuttamalla pienryhmätoimintaa myös arkitoimintapedagogiikkaa on helpompi ottaa käyttöön.

RUTIINIEN MERKITYS ILTAHOIDOSSA

Rutiinien avulla lapset tietävät, miten eri tilanteissa kuuluu toimia. Lapset eivät kuitenkaan opi rutiineja hetkessä, vaan niitä opetellaan vähitellen yhdessä kasvattajan kanssa. Rutiinien avulla lapsi pystyy paremmin ennakoimaan päivän tapahtumia ja tietää, miten tietyissä tilanteissa toimitaan. Tämä lisää lapsen turvallisuudentunnetta ja vähentää häiriökäyttäytymistä, sillä lapset tietävät, mitä heiltä odotetaan kussakin tilanteessa.

Tästä syystä on tärkeää, että iltahoidossa on pysyviä rutiineja, jotka ovat riippumattomia paikalla olevista lapsista ja aikuisista. Näitä ovat esimerkiksi illtiin ja ruokailu.

LAPSEN OSALLISUUS

Lasten osallisuus kaikessa päiväkodin toiminnassa olisi suotavaa, ja etenkin iltahoidossa tähän on hyvä mahdollisuus lapsiluvun olessa pienempiä toiminnan suunnittelun erikseen vaikeaa. Osallisuus ei tarkoita pelkästään osallistumista. Sen sijaan osallisuudella tarkoitetaan sitä, että lapsi tuntee kuuluvansa joukkoon ja voivansa vaikuttaa asioihin.

Osallisuuden toteutuksessa

- Lapset saavat itse suunnitella ja toteuttaa omaa toimintaansa
- Kaikki pääsevät mukaan leikkeihin ja peleihin
- Kaikille löytyy mielekästä tekemistä taitotasosta riippumatta

Osallisuus voidaan saavuttaa aikuisen ohjaamana, eikä tarkoituksena olekaan se, että toteutettava toiminta olisi täysin lasten päättävällä. Aikuisen ei tulisi toimia täysin lapsiäntöisesti, olemalla taustalla ja antamalla tukea ja apua vain lapsen sitä pyytessä, mutta ei myöskään olla aikuisjohtainen, oman suunnitelmansa mukaan etenevä toimija. Parhaimmat tulokset osallisuuden kokemuksesta saadaan toimimalla näiden ääripäiden välimaastossa, toimintaa vuorovaikusteisesti ohjaten. Tällöin aikuinen seuraa tilanteita lasten näkökulmasta, huomioi heidän mielenkiinnonkohteensa, lukee aloiteyhteyksiä ja tukee muiden lasten kanssa yhteiseen toimintaan liittymistä. Samalla aikuinen toimii rajojen asettajana ja toiminnan mahdollistajana.

OSALLISUUS ILTAHOITORYHMÄSSÄ

Iltahoitoryhmässä lasten osallisuutta voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Lasten mielenkiinnonkohteita voidaan kysellä iltapäivissä ja päivän teeman saa näin helposti pidettyä lasten mielessä. Vapaalla keskustelulla ja neuvottelulla voidaan päättää mitä ruokailun jälkeen tehdään. "Mitä haluatte tehdä?" –kysymyksen lisäksi voi lapsilta kysyä "Miksi haluatte tehdä?". Jollain lasten sitoutuminen toimintaan kasvaa.

Esimerkiksi jos iltapäivissä lapset ehdottavat haluavansa mennä vierailulle toisen ryhmän tiloihin, voidaan keskustella siitä, miksi juuri kyseeseen ryhmään ja mitä siellä tehtäisiin.

SISÄLLÖLLISET ORIENTAATIOIOT

Toiminnan suunnittelussa tulee ottaa huomioon varhaiskasvatussuunnitelman mukaiset sisällölliset orientaatioalueet. Orientaatioalueita voidaan soveltaa kaikessa toiminnassa ja ne tulee pitää mielessä myös iltahoidon eri tilanteissa.

Matemaattinen orientaatio

- laskeminen
- vertaaminen
- päättelyminen
- luokittelu

Luonnontieteellinen orientaatio

- havainnoidaan, tutkitaan ja kokeillaan
- luonnon ilmiöt
- syy-seuraussuhteet

Historiallis-yhteiskunnallinen orientaatio

- menneisyys-nykyisyys

Esteettinen orientaatio (kädentaidot, musiikki, liikunta, draama...)

- havaitseminen
- kuunteleminen
- tunteminen
- luominen
- kokeminen

Eettinen orientaatio

- arvo- ja normimaailman kysymyksiä
- hyvä ja paha
- oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo
- kunnioitus

Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio

- uskonnolliset ja hengelliset asiat
- tavat ja perinteet

TYÖKASVATUS ILTAHOIDOSSA

Työkasvatukseen avulla lapsi oppii huolehtimaan ja suoriutumaan erilaisista pienistä työtehtävistä päiväkodissa. Työkasvatukseen tavoitteena on työn arvostaminen, lapsen vastuuntunnon, itsenäisyyden, aktiivisuuden, omaehtoisuuden ja yhteistyökyvyn kehittäminen. Iltoihoidossa lapsia voidaan ottaa mukaan arkiaskareisiin huomioiden lapsen ikä ja kehitystaso.

Työkasvatukseen hyödyt:

- lapsen itseluottamuksen vahvistaminen
- lapsi oppii käsitteitä ja tekemään asioita
- lapsi saa arkielämän kokemuksia
- lapsi oppii huolehtimaan yhteisistä asioista ja tavaroista
- lapsi oppii korjaamaan omat jälkensä
- tuetaan lasten ja vanhempien yhteisiä tekemisiä arjessa kotonakin

Työtehtävät:

- apuna erilaisissa tehtävissä ja toiminnan järjestelyissä
- pienempien lasten auttaminen eri tilanteissa
- pöytien kattaminen mahdollisuuksien mukaan
- lapset voitelevat itse leipänsä
- maidon kaataminen
- jokainen tuo astiansa ruokailun jälkeen kärryyn
- pöytien pyyhkiminen
- tuolit kaunisteti paikalleen
- jokainen huolehtii omien jälkien pois korjaamisen (askartelu, leikit)
- lattian lakaisu
- lelujen peseminen

KASVATUSKUMPPANUUS

"Kasvatuskumppanuudella varhaiskasvatuksessa tarkoitetaan vanhempien ja henkilöstön tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemisessa"

-Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Päiväkodin tärkein tehtävä on tarjota laadukasta ja lapsen edun mukaista varhaiskasvatusta lapsille ja perheille. Tämän mahdollistamiseksi on saumaton yhteistyö perheiden kanssa erityisen tärkeää. Vanhemmat ovat oman lapsensa asiantuntijoita, joiden näkemyksiä ja toiveita varhaiskasvatuksessa tulee kunnioittaa ja tukea.

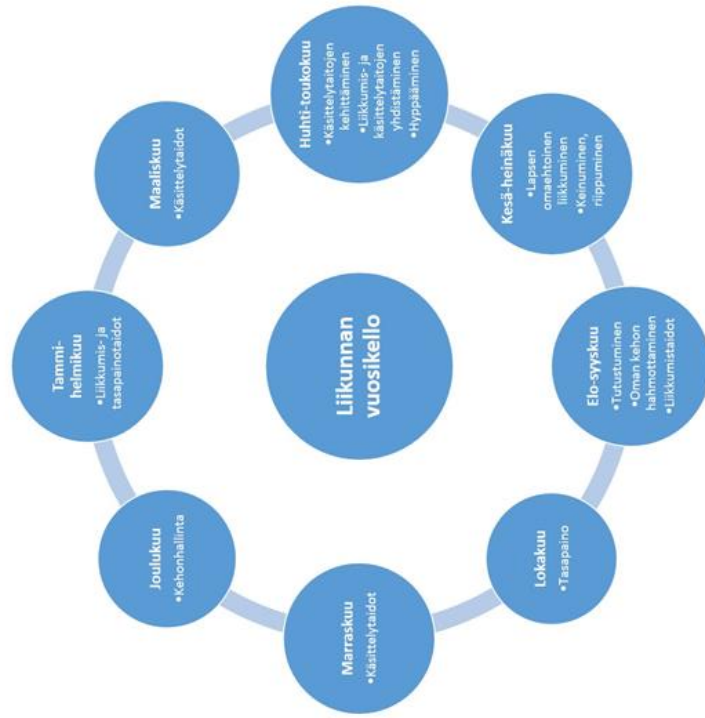
Kasvatuskumppanuutta ohjaa neljä tärkeää periaatetta – kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogisuus. Kuuleminen vaatii aitoa läsnäoloa ja keskittymistä käsillä olevaan asiaan. Kunnioitus ansaitaan hyväksymällä toinen ihminen ja arvostamalla hänen näkemyksiään. Luottamus taassyntyä vuoropuhelun ja kohtaamisen kautta, jotta dialogisuus mahdollistuu.

KASVATUKUMPPANUUS ILTAHOIDOSSA

Iltoihoidossa vanhempien ja perheiden tarpeiden kuuntelu korostuu. Voi olla, että lapset haetaan hoivasta silloin, kun heidän pitäisi olla jo nukkumassa. Mirä pienempi lapsi, sen raskempaa iltohoito hänelle on. Kasvatuskumppanuuden avulla voidaan keskustella vanhempien kanssa, miten päivähoiton puolelta voitaisiin helpottaa esimerkiksi perheen iltoitointia. Osa iltoitointia voidaan hoitaa ja päiväkodissa, esimerkiksi pukea lapselle yöpuku päälle.

Vanhempien auttaminen lisäksi iltoihoidossa erityisen tärkeää on myös rajojen asettaminen vanhemmille. Lapsella on oikeus iltohoitoon vain vanhempien työaikojen asettamissa puitteissa, iltohoitoon ei ole tarkoitusta vanhemmille vapaa-aikaa työpäivän jälkeen. Lapsen viireytilä iltoihin on huomattavasti päiväaikaan alhaisempi, ja näin myös iltohoito päivähoitoa vaativampaa. Vanhempien kanssa keskustellessa tulisi painottaa lapsen edun mukaista hoitoa, ja selvittää heille, että lapsi on haettava iltoihoidosta heti kun se on mahdollista.

LIIKUNNAN VUOSIKELLO

18

LIIKUNNAN VUOSISUUNNITELMA

ELO-SYYSKUU

Tavoitte:

- Tutustua ryhmään ja lähiympäristöön
- Harjoitua oman kehon hahmottamisessa ja liikkumistäidoissa
 - o Kehon osien, rajojen ja eri puolten tunnistaminen
 - o Kehon eri asennot, keskeiviin ylitys

Ehdotuksia toiminnalle:

- Yhteisleikit sisällä ja ulkona

LOKAKUU

Tavoitte:

- Tasapainotaitojen harjoittuminen monipuolisesti (taivuttaminen, ojentaminen, kiertäminen, pysähtyminen, vieriminen työntäminen, vetäminen ja keinuminen)

Ehdotuksia toiminnalle:

- Motorikkaratat sisällä ja ulkona, lapset mukaan ratojen rakentamiseen

MARRASKUU

Tavoitte:

- Käsitteilytaiden harjoittuminen monipuolisesti (vierittäminen, heittäminen, kantaminen, kiinnittäminen, potkaiseminen, kuljettaminen, lyöminen ja pomputtaminen)

Ehdotuksia toiminnalle:

- Pallopelit, kuten käytäväväsky, lattiapöngä, lattiapöngä, lappipallo, jalkapallo, koripallo
- Ilmapalloleikit
- Käsitteilyrata (pujottelu, tarkkuusheitto, pallon kuljettaminen, pomputtelu...)

JOULUKUU

Tavoitte:

- Harjoitua oman kehon hallinnassa

Ehdotuksia toiminnalle:

- Perinneleikit
- Musiikkiikunta
- Kieriminen ja kuperkeikkojen harjoittelu
- Trampoliinihyppy
- Tanssi (huivit mukaan)
- Puolapuissa kilpailu

19

MATERIAALIPANKKI

TAMMI-HELMIKUU

Tavoite:

- Liikkumis- ja tasapainotaitojen harjoittuminen

Ehdotuksia toiminnalle:

- Villasukkahiihto
- Ulkona mäenlasku, lumityöt, lumirakentaminen, lumipallojen tarkkuusharjoitus
- Hyppiminen (hyppyuudokomatot, trampoliinit, hyppynaru)

MAALISKUU

Tavoite:

- Harjoantua monipuolisesti käsittelytaidoissa

Ehdotuksia toiminnalle:

- Musiikki liikuntaa välineitä käyttäen
- Lasten omaehtoisia liikkumista ja pelaamista tultuja välineitä käyttäen

HUHTI-TOUKOKUU

Tavoite:

- Käsittelytaitojen kehittyminen
- Harjoantua liikkumis- ja käsittelytaitojen yhdistämisessä
- Harjoantua hyppämisessä

Ehdotuksia toiminnalle:

- Pallopelit, kuten käytäväsähly, lattiapöngis, lapiopalloilu, jalkapallo, koripallo
- Ilmapalloleikit
- Käsittelyrata (pujoittelu, tarkkuusharjoitus, pallon kuljettaminen, pompottelu...)
- Hyppiminen (hyppyuudokomatot, trampoliinit, hyppynaru)
- Löymäisen harjoittelua (kärpäsiälkä, muovilapioit, sanomalehtimallit...)
- Heittäminen (tarkkuusharjoitus massapalloilla, hernelpussilla...)
- Mopailu sisällä ja ulkona

KESÄ-HEINÄKUU

Tavoite:

- Liikunnan riemun kokeminen
- Omaehtoiseen liikkumiseen innostuminen
- Keinuminen ja riippuminen

Ehdotuksia toiminnalle:

- Lasten omaehtoisia leikkä ulkona
- Vesileikit
- Saippuakuplat
- Keppihevostleikit

LORUPUSSI/-KELLO

LIIKUNTAKORTTIPUSSI/-KELLO

ARVOITUKSET

KIM-LEIKKI

Perinteisessä Kim-leikissä lapset istuvat piirissä, jonka keskelle asetellaan erilaisia esineitä tai esimerkiksi leluja. Lapset saavat katsella esineitä hetken, jonka jälkeen he sulkevat silmänsä ja alkunainen polstaa yhden esineen. Lapset yrittävät arvata, mikä esine puuttuu.

Kim-leikistä on olemassa myös useita muunnoksia, esimerkiksi esineiden sijaan voi piilottaa lapsia.

VANHA MAALIPURKKI

Tarvikkeet: kaksi eri väristä "pensseliä"

Leikkiöt istuvat piirissä kasvat keskustaan päin ja lausuvat lorua:

"Vanha maalipurkki olen takaa kurkki, sininen vai punainen pensselin on väri sen." Yksi leikkijöistä kiertää piirin ulkopuolella pitäen kässössään sinistä ja punaista pensseliä. Lorun loputtua hän pysähtyy jonkun leikkijän taakse nostaen jommankumman pensselin kohalle. Leikkijän on arvioitava, kumman värinen pensseli on koholla. Jos hän arvaa oikein, hän saa lähteä kiertämään piiriä maalipensselien kanssa ja edellinen kiertäjä jää hänen paikalleen. Jos leikkijä arvaa väärin, saa vanha kiertäjä jatkaa kiertämistä, kunnes joku arvaa oikein.

MISSÄ ON PEUKALO?

Laujetaan "missä on peukalo, täällähän minä"-laulua, vaihdellen peukalon tilalle myös muita kehonosia, kuten jalka, hartiä, ranne, varvas...

POSTIKORTTI

Jokaiselle lapselle jaetaan postikortti. Lapset saavat vuorollaan kertoa mitä kortissa on. Aikuisen voi tehdä lisäksymyksiä.

IMEMINEN

Jokainen lapsi saa mehupillin ja pienen palan silkkipaperia. Tehtävänä on kuljettaa paperinpala paikasta toiseen niin, että ne pitävät imemällä paperinpalan kiinni mehupillissä.

PUHALTAMINEN

Puhalletaan

- höyheniä pöydän pintaa pitkin tai lattialla (höyhenille voi myös tehdä radan jota pitkin niitä puhalletaan)
 - o Puhaltamiseen voi käyttää myös pilliä
- saippuakuplia
- pilliä kuplia vesilasiin
- kesällä vesileikissä pieniä laivoja ja veden pintaa

PUHALLUSPALLO

Lapset seisovat pöydän ympärillä ja pöydälle asetetaan kevyt pingispallo (tai esim. ilmapallo). Lapset puhaltavat palloa niin, että se liikkuu pöydällä. Yhdessä yritetään pitää pallo pöydällä.

MAJAN RAKENNUS

Lapset rakentavat aikuisen avustuksella majan/majoja käytettävissä olevista materiaaleista.

AARTEENETSINTÄ

Valitaan yhdessä piilotettava esine. Aikuinen tai yksi lapsista saa piilottaa esineen ensimmäiseksi muiden odottaessa toisessa huoneessa. Etsijöille voidaan antaa vihje esineen sijainnista esimerkiksi sanomalla onko se "lirtu" (korkealla) vai "kala" (matalalla). Etsimän aikana voi piilottaja kertoa kuka etsijöistä on lähellä esinettä vihjein "kyimäät", "lämpenee", "poiltaa". Esineen löytäjä saa piilottaa sen uudelleen.

HASSUT ÄÄNET

Yksi lapsista tekee hassun äänen, muut matkivat.

KUVAILO

Aikuinen kuvailee yhtä lasta (esim. häneillä on vaaleat hiukset, punaiset housut jne.). lapset arvaavat kenestä lapsesta on kyse. Kyseinen lapsi saa esim. lähteä seuraavana sydämään.

LAIITTELU

Lajitellaan esineitä värin, muodon, koon, materiaalin tai jonkun muun laadun mukaan.

ESINEPARIT

Lattialla on esineitä tai kuvapareja, joista aina kaksi kuuluu aiheensa puolesta yhteen. Lapset etsivät parit.

- Kuppi ja lautanen
- Veitsi ja haarukka
- Vasara ja naula
- neula ja lanka
- hevonen ja talli
- tutti ja vauva
- sukka ja jalka
- sateenvarjo ja saappaat
- tussi ja paperi
- lyijykynä ja teroitin
- tyyny ja peitto
- televisio ja kaukosäädin
- kyntili ja kynttilänjalka
- tulitikki ja tulitikkuaski
- puu ja saha
- leipä ja voi
- lasi ja vesikannu
- lehmä ja maito

VASTAKOHDAT (fyysisesti)

Käsitteiden oppiminen helpottuu, jos lapsi saa niistä fyysisen tai sensorisen kokemuksen.

- hiljainen – voimakas
- hidas – nopea
- painava – kevyt
- suuri – pieni
- pehmeä – kova
- iloinen – surullinen
- yksi – monta
- tumma – vaalea
- pitkä – lyhyt
- pyöreä – kulmikas
- kylmä – lämmin
- nuori – vanha
- pimeä – valaisa

MIKÄ PUTOSI?

Lapset istuvat silmät kiinni hiljaa. Aikuinen pudottaa jonkin esineen lattialle. Lasten tulee äänen perusteella arvata, mikä esine oli. Tunnistamisen helpottamiseksi voidaan yhdessä katsoa ensin kaikki esineet. Esineet voivat olla esim. kynä, kirja, lego, tulitikkuaski, viivointi, naula, kuula jne.

LIIKUNNAN MATERIAALIPANKKI

Alle 3-vuotiaalle lapsille suositeltavaa perusvälineistöä liikuntatuokioiden salin:

- Erikokoisia ja -painoisia sekä erilaisia materiaaleista valmistettuja palloja
- Hernepusseja
- Päällä istuttavia mopoja ja autoja
- Trampoliini
- Patjoja
- Vaimistelupenkkejä
- Leikkivarjo (halkeaisia noin 4 m)
- Mailoja

3–6-vuotiaalle lapsille suositeltavaa perusvälineistöä liikuntatuokioiden salin:

- Kaikki välineet, jotka mainitaan 0-3-vuotiailla
- Vanteita
- Hyppynaruja
- Huiveja
- Säilymailoja
- Pingis- /tennismailan tyyppisiä lyhytvarisia mailoja
- Tasapainoa kehittäviä välineitä
- Ilmapalloja
- Liikuntamusikkia

Salissa voidaan käyttää myös itse tehtyjä välineitä:

- Häntäpalloja
- Sanomalehtiä kepeiksi ja mailoiksi
- Lakanoita
- Kangassuikaleita
- Pahvilaatikoita
- Maito- ja mehupurkkeja
- Tyynyjä
- Talous- ja wc-paperinulla
- Höyheniä

TARKKUUSHEITTO

Rakenna lasten kanssa tarkkuusheittoa:

- envärsiä papereita seinille
- ämpäreitä
- paikanmerkkejä
- koripallokorin
- vanteita

Jokaisella leikkijällä voi olla oma hernepussi tai pallo, tai sitten jokaisella pisteellä on omat heitettävät esineet (pallot, hernepussi, pehmolelut ym.) Yritetään osua maaleihin tai merkkeihin.

HUIVITANSSSI

Jaa kaikille lapsille huivit. Laita musiikkia soimaan ja anna lasten liikkua vapaasti salissa. Kun musiikki lakkaa, jokainen pysähtyy ja tekee ohjeen mukaisen asennon. Esimerkiksi aikuinen voi pyytää lapsia pillottamaan huivin mahlan alle tai laittamaan sen varpaiden alle. Kun musiikki alkaa uudelleen, huivitanssi jatkuu. Huivitanssia voi toteuttaa ilman, että musiikkia pysäytetään.

TAITORATA

Lapset rakentavat aikuisen avustuksella taitoradan, jossa on erilaisia kuljetustehtäviä pujotellen, ylittäen/alittaen ym. Lapset voivat kuljettaa erikokoisia palloja mailoilla, potkimalla, pomputtamalla...

TEMPPURATA

Lapset rakentavat tempuuradan aikuisen avustuksella. Tempuurata voi painottaa liikunnan vuosikellon mukaisesti eri painotusalueita, kuten liikkumistaitoja, tasapainotaitoja ja kehnohallintaa.

KEPPIHEVOSEN ESTERATA

Lapset rakentavat aikuisen avustuksella esteradan. Lapsille annetaan keppihevokset, jolla he "ratsastavat" esteradalla hyppien esteiden yli.

MOPOJEN AJORATA

Lattialle merkitään maalarinteipillä ajorata, jota pitkin lapset ajavat mopoillaan. Lapset voivat myös mopoilla vapaasti rajatulla alueella.

KÄVELY JA JUOKSEMINEN

- Käveleminen eri tavoilla: hiiptäminen, varpalla kävely, rytmisiä marssiminen.
- Kävely ja tasapainoilu rajatulla alueella (viivalta, viivojen välissä, penkillä, kaltevaa pintaa pitkin)
- Juokseminen kohteesta toiseen
- Vauhdin pysäyttämisen merkistä

KÄYTÄVÄPELIT

Esim. Sähly tai keilaus

HERNEPUSSINKULJETUS

Jokainen lapsi saa oman herneussin ja tämän jälkeen heille annetaan ohjeita liikkua ja kuljettua herneussia eri tavoin.

- Kuljeta herneussia
 - o korkealla/matalalla
 - o eteen/taakse/sivulle
 - o nopeasti/hitaasti
 - o leveässä/kapeassa asennossa
 - o piilossa/esillä
 - o täysillä juosten/hiljaa
 - o hiipien
 - o kuin lentäen
- Tee asento, herneussi on
 - o jalkojen alla/päällä
 - o selän alla/päällä
 - o vatsan alla/päällä
 - o päähän alla/päällä
 - o niskan alla/päällä
 - o navan alla/päällä jne.

PALLOHIERONTA

Lapset jaetaan pareittain tai aikuinen hieroo kaikkia lapsia. Lapsi menee mahalleen makaamaan ja häntä hierotaan pallolla. Jos lapset ovat hieroneet toisiaan, parit vaihtuvat. Lasta voidaan hieroa musiikin tahdissa tai esimerkiksi tämän lorun mukaan:

Käsivarasi pitkin
pyörätän, pyörätän, pallolla liitkin,
Pitkin säärää pitkin
pyörätän, pyörätän, pallolla liitkin,
Vahvoja reisiä pitkin
pyörätän, pyörätän, pallolla liitkin,
Kaverin kylkiä pitkin
pyörätän, pyörätän, pallolla liitkin,
Seikää ja niskaakin pitkin
pyörätän, pyörätän, pallolla liitkin,
Pallolla rauhoitin, pallolla liitkin,
vauhdin sinusta kiitkin.

MIELIKUVIEN MUKAAN LIIKKUMINEN

Pompitaan kuin pallot tai puput, kerätään leikisti marjoja tai uidaan kuin sammakot. Mielikuvalliskumisen avulla voidaan kertoa vaikka kokonainen satu esimerkiksi metsäreikestä.

SEURAA JOHTAJAA

Yksi leikkijästä valitaan johtajaksi ja kaikkien on seurattava häntä sekä matkittava kaikkea, mitä hän tekee. Jokainen leikkijä pääsee vuorollaan johtajaksi. Johtaja voi esimerkiksi taputtaa käsistään, nostaa kädet päänsä päälle, kiertää esteitä, hyppiä jne.

PEILILEIKKI

Yksi lapsi valitaan peiliksi seinän viereen, muut lapset menevät aloituspaikalle esimerkiksi vastakkaisen seinän luo. Peili kääntyy kasvat seinään päin ja muut lapset lähtevät liikkumaan häntä kohti. Peilin kääntymässä ympäröivät lapset jätetään paikalleen. Jos peili näkee jonkun liikkuvan, sanoo hän tämän lapsen nimen ja lapsen täytyy palata takaisin aloituspaikalle. Peili kääntyy jälleen kasvat seinään päin ja liikkuminen on sallittua. Se, joka ensin koskettaa peiliä seikkään pääsee seuraavaksi peiliksi.

JÄÄTYNEET HERNEPUSSIT

Leikkijät liikkuvat ympäröivänsä ja yrittävät pitää herneussia päänsä päällä. Leikinohjaaja kehottaa leikkijöitä välillä kulkemaan varpaillaan, hyppimään yhdellä jalalla, kulkemaan takaperin, kulkemaan hitaammin tai nopeammin jne. Jos leikkijöitä putoaa herneussi, hän jäätyy paikalleen. Toisen leikkijän pitää paima pussi ja asettaa se jäätyneen toverinsa päälle sulattaakseen hänet. Tätä tehdessään hän ei saa puodottaa omaa herneussiaan. Leikin tarkoituksena on tovereiden auttaminen, jotta he eivät joutuisi olemaan jäätyneinä.

PITKÄNPITKÄLOIKKA

Tämän leikin tarkoituksena on saada leikkijät yhteistyössä hyppäämään mahdollisimman pitkälle. Ensimmäinen hyppääjä loikkaa lähtöviivalta niin pitkälle kuin mahdollista. Seuraava hyppääjä loikkaa siitä kohdasta, johon edellinen hyppääjä putosi. Leikkijät yrittävät parantaa kokonaistulostaan onnistuneilla osahypyillä. Tätä loikkaleikkiä voidaan leikkiä joko sisällä tai ulkona, hyppäen eteen- tai taaksepäin, joko paikalta tai vauhtia ottaen, hyppäämällä kalmilokkaa jne. Sitä voidaan leikkiä myös joukkueiden välisenä kilpailuna.

PIENET KALAT

Valitaan yksi leikkijästä haukeksi, muut ovat pikkukaloja. Lausutaan runo:

Pienet kalat uivat tai
pienet kalat uivat tai
pienet kalat uivat tai
eikö tule hauki ei kai.

Pikkukat uivat runon ajan lattialla mahallaan luikerellen silhen asti, kunnes runssa kuuluu KAI. Silloin kalat jähmettyvät paikalleen. Hauki nappaa pois peleistä tai apuhauksi ne, jotka liikahtavat.